

LIETUVOS SKAUTŲ APDOVANOJIMŲ ISTORIJA 1920–1940 M.

Eduardas Remecas

ĮVADAS

Skautai – tai visuomeninė organizacija, ugdanti vaikus ir jaunimą. Jos pradininko anglų generolo Roberto Badeno-Powellio (1857–1941) XX a. pradžioje išdėstytos idėjos pirmiausia išplito Didžiojoje Britanijoje ir jos kolonijose, o po Pirmojo pasaulinio karo ir daugelyje kitų pasaulio šalių. Pirmieji lietuvių skautų vienetai 1918 m. susikūrė Rusijoje. Lietuvoje skautizmo idėjas pradėjo skleisti iš Rusijos grįžęs Petras Jurgėla-Jurgelevičius (1901–1992), kuris, 1919 m. Vilniuje baigęs Vytauto Didžiojo gimnaziją, tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu, o vėliau, baigęs Karo mokyklą, iki 1930 m. tarnavo kariuomenėje. 1918 m. spalio mėnesį Vilniuje P. Jurgėlos-Jurgelevičiaus iniciatyva buvo įsteigtas pirmasis skautų vienetas Lietuvoje, o 1919 m. – Kaune. Vėliau sukurta ir organizacija. 1922–1925 m. skautų organizacija vadinosi Lietuvos skautų asociacija (LSA), 1925–1930 m. – Lietuvos skautų brolija (LSB), o nuo 1930 m. rugsėjo mėnesio – Lietuvos skautų sąjunga (LSS). Trumpą laikotarpį – nuo 1925 m. gegužės 28 d. iki 1927 m. kovo 18 d. – Lietuvoje savarankiškai veikė ir Lietuvos jūrų skautų sąjunga¹. Nuo pat pradžių Lietuvos skautų organizacija buvo kuriama tautinės organizacijos principu. Dėl to nuo 1925 m. skautus pradeda globoti Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis (1885–1969), nuo 1930 m. spalio 1 d. Skautų sąjunga pateko Lietuvos švietimo ministerijos globon, o jos šefu tapo prezidentas Antanas Smetona (1874–1944). Lietuvoje savarankiškai veikė ir tautinių mažumų skautų organizacijos – lenkų, rusų ir net trys žydų („Hašomer Hacair“ – nuo 1920 m., Žydų skautų asociacija „Berit Trumpeldor“ – 1928–1934 m. ir „Brit Chašonaim“). Šios organizacijos aktyviai veikė iki XX a. 4-ojo

¹ Jurgėla P., *Lietuviškoji skautija*, [Brooklyn, N. Y.], 1975, p. 192, 202.

dešimtmečio vidurio. Vėliau jos buvo uždarytos, o dalis narių įsiliejo į Lietuvos skautų sąjungos veiklą.

Skautija buvo jauniausioji grandis, kurios nariai – vaikai ir paaugliai buvo mokomi karinių dalykų. Jos veikla ir struktūra visiškai atitiko valstybės poreikius nuo pat mažens pilietiškai ugdyti gerai kariškai parengtą valstybės gynėją. Nuo 1918 iki 1940 m. per skautijos eiles visoje Lietuvoje perėjo apie 100 000 vyrų ir moterų. Respublikos Prezidento ir vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado artimiausi bendradarbiai ir prezidentūros pareigūnai buvo skautai ir skautybės rėmėjai. XX a. 4-ajame dešimtmetyje Lietuvos skautų sąjungai, Lietuvos tautinio jaunimo sąjungai „Jaunoji Lietuva“ ir Lietuvos šaulių sąjungai didelę įtaką darė tautininkai, formuodami pakopinę sistemą – skautas – karys – šaulys, o jaunalietuviai sudarė visuomeninį valstybės gynybos stuburą². Skautų šūkis buvo „Dievui, Tėvynei, Artimui!“ Skautų sąjungą 1940 m. sudarė apie 16 tūkst. narių (po 8 tūkst. skautų ir skaučių), ir tai buvo trečia pagal jų skaičių tautinė organizacija Lietuvoje³.

Tarpukario Lietuvos skautų organizacija turėjo įsteigusi net penkis apdovanojimus – ordinus: Gedimino vilko, Svastikos, Lelijos, Maltos kryžiaus ir ordiną „Už nuopelnus“. Šie apdovanojimai visoje to meto Lietuvos apdovanojimų sistemoje buvo labai svarbūs. Tai nebuvo valstybiniai apdovanojimai, bet juos buvo galima nešioti prikabintus žemiau valstybinių apdovanojimų. Skautų ordinais (išskyrus ordiną „Už nuopelnus“) pagal nustatytą nešiojimo eilę buvo vertinami labiau nei „Jaunosios Lietuvos“ ar ugniagesių organizacijų apdovanojimai.

Lietuvos skautų apdovanojimų ir jais apdovanotų asmenų tema buvo nagrinėta ne vieno autoriaus ir knygoje, ir tam skirtuose straipsniuose. Pirmasis apie Lietuvos skautų garbės ženklus 1993 m. daug informacijos surinko ir pateikė kolekcininkas Algimantas Astikas (1929–1990). Knygos-katalogo, skirto tarpukario Lietuvos apdovanojimams ir ženkleiams, autorius aprašė skautų apdovanojimų išvaizdą ir žinomus jų variantus bei

² **Vaičėnionis J.**, *Lietuvos kariuomenės valstybės politinio gyvenimo verpetuose (1927–1940)*, Vilnius: Versus aureus, 2004, p. 138.

³ Didžiausia tautinė organizacija buvo Lietuvos šaulių sąjunga – apie 62 tūkst., antroji – Lietuvos tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“ – apie 50 tūkst. narių, ketvirtoji – Lietuvių tautininkų sąjunga – apie 13 tūkst. narių.

paminėjo keletą ordinais apdovanotų asmenų pavardžių⁴. 1998–1999 m. kitas kolekcininkas Liudas Šulinskas paskelbė du nedidelius straipsnelius apie retą pirmos laidos Svastikos ordina⁵ ir Lietuvos jūrų skautų garbės ženklus⁶. Netrukus po to, 2001 m., pasirodė iki šiol plačiausiai ir išsamiausiai aprašyta Lietuvos skautų ordinų istorija. Tai buvo dar vieno kolekcininko – Viliaus Kavaliausko knyga, skirta 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos ordinams ir medaliams, kurioje yra ir atskiras skyrius apie skautų apdovanojimus⁷. Joje pateikti ne tik visų skautų apdovanojimų aprašai, bet ir informacija apie apdovanojimų nešiojimo tvarką, kai kuriuos apdovanotuosius, taip pat du apdovanojimų diplomai. Be darbų, aprašančių pačius apdovanojimus, būtina paminėti ir publikacijas, kuriose paminėti skautų ordinais apdovanoti asmenys. Pirmieji apdovanojimų sąrašai buvo paskelbti plačiausiai skautų veiklą nušviečiančioje 1975 m. JAV išleistoje Petro Jurgėlos knygoje „Lietuviškoji skautija“⁸. Tų pačių apdovanotų asmenų pavardės, pridėjus apdovanotus užsieniečius, buvo pakartotos V. Kavaliausko 2003 m. išleistoje knygoje⁹. Remdamasis pastarąja, 2007 m. Giedrius Globys paskelbė skautų ordinais apdvanotų Lietuvos karininkų sąrašą¹⁰.

Nepaisant to, kad tarpukario Lietuvos skautų apdovanojimų istorija aprašyta ne vienoje publikacijoje, išsamių šiai temai skirtų tyrimų iki šiol nebuvo. Kaip pažymėta, visų pagrindinių darbų autoriai buvo kolekcininkai, todėl paskelbtuose darbuose mažai naudota įvairių šaltinių, trūksta cituotų šaltinių detalios analizės ir tikslių nuorodų į naudotus šaltinius. Pagrindinis visų autorių žinių šaltinis buvo patys apdovanojimai ir P. Jur-

⁴ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 22–23, 84–90.

⁵ **Šulinskas L.**, Svastikos ordinas (I laida, 1920–1928), Žvilgsnis į skautų praeitį, *Kolekcija* 6, 1998, p. 34–35.

⁶ **Šulinskas L.**, Lietuvos jūrų skautų garbės ženklai, *Kolekcija* 7, 1999, p. 24–26.

⁷ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 437–454.

⁸ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 99–103, 282.

⁹ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 665–672.

¹⁰ **Globys G.**, Lietuvos karininkai skautiškoje veikloje, *Karo archyvas*, XXII t., 2007, p. 131–152.

gėlos knyga. Tik V. Kavaliauskas tiriamai temai geriau atskleisti panaudojo ir archyvinius šaltinius. Tačiau jais pasinaudota simboliškai ir tik tais, kuriuose minimi apdovanojami ir apdovanoti asmenys. Todėl iki šiol mes vis dar neturime atsakymų į daugelį klausimų: kas kūrė ir gamino Lietuvos skautų apdovanojimus, kokia jų savikaina, kiek jų buvo pagaminta, kodėl yra dizaino skirtumų, kaip tiksliai juos reikia datuoti ir kt. Taip pat neaišku, kiek tiksliai buvo apdovanotųjų, nes visuose šaltiniuose pateikiamas skirtingas Lietuvos skautų ordiniais apdovanotų asmenų skaičius.

Šio straipsnio tikslas – susisteminti visų tarpukario Lietuvos skautų ordinų istoriją, išsiaiškinti ir atskleisti nežinomus faktus apie jų įsteigimą, kūrimą ir gamybą, nustatyti ordinų gamintojus, jų pagaminimo datas, apdovanojimų diplomų dailininkus ir jų sukūrimo datas, taip pat kiek buvo pagaminta, patikslinti apdovanotųjų skaičių. Straipsnyje tautinių mažumų skautų organizacijų apdovanojimai nebus aprašomi, nes apie jų egzistavimą kol kas duomenų neturime.

Rengiant šį straipsnį pagrindiniai šaltiniai buvo Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomos Lietuvos skautų sąjungos bylos (F 576), taip pat to meto periodinė spauda – „Karys“, „Lietuvos aidas“, „Skautų aidas“, „Skautybė“ ir kt.

Straipsnis yra suskirstytas į dvi pagrindines dalis: „Lietuvos skautų apdovanojimai iki 1930 m.“ ir „Lietuvos skautų sąjungos apdovanojimai 1930–1940 m.“, o pastarasis skyrius – į poskyrius, skirtus kiekvienam iš skautų ordinų pristatyti.

LIETUVOS SKAUTŲ APDOVANOJIMAI IKI 1930 M.

Iki to laiko, kai 1930 m. buvo pertvarkyta ir pateko valstybės globon, skautų organizacija nebuvo labai gausi (turėjo apie 3–4 tūkst. narių), finansiškai stipri ir vieninga. Tuo metu ji dar tik formavosi. Kaip jau minėta, 1922–1930 m. pradžioje ji vadinosi asociacija, o vėliau – brolija. Nuo 1925–1927 m. atskirai Lietuvoje veikė Lietuvos jūrų skautų sąjunga, bet jos vyriausiuoju vadovu, kaip ir visų skautų, buvo Lietuvos prezidentas A. Stulginskis. Organizacija neturėjo vieningos nuomonės dėl daugelio dalykų – uniformos, ženklų, vėliavų ir kt. 1924 m. nustatyta uniforma jau 1928 m. buvo keičiama, o vieno dizaino vėliavų ir antspaūdų pavyzdžiai

buvo priimti tik 1930 m. Kaip ir organizacija, nebuvo aiški ir apdovanojimų sistema.

A. Astikas savo knygoje nurodo, kad pirmųjų skautų apdovanojimų atsiradimo data nežinoma, bet pirmieji jų buvo skirti 1924 (Gedimino vilko) ir 1925 m. (Svastikos)¹¹, o L. Šulinskas nurodo, kad pirmasis skautų apdovanojimas yra Svastikos ordinas, įsteigtas 1920 m., tais pačiais metais pirmasis juo apdovanotas buvo Petras Jurgėla¹². V. Kavaliauskas savo knygoje teigia, kad Gedimino vilko ordinas buvo įsteigtas 1924 m., bet vėliau tekste autorius pats sau prieštarauja ir nurodo, kad 1920 m. šiuo ordinu buvo apdovanotas P. Jurgelevičius (Jurgėla)¹³. Toliau autorius rašo, kad Maltos kryžius ir Svastikos ordinas buvo įsteigti 1925 m., o Lelijos ordinas ir ordinas „Už nuopelnus“ – 1928 m.¹⁴ Tokios pat nuomonės buvo ir A. Astikas. Iš visos pateiktos informacijos matome, kad autorių nuomonės įvairuoja, tad dalis pateiktos informacijos negali būti teisinga. Tiksliai pasakyti, kada buvo įsteigtas vienas ar kitas apdovanojimas, sunku ir dėl to, kad keitėsi jų pavadinimai, be to, dalis jų užfiksuoti tik įsakymuose ir apdovanojimosiems taip ir nebuvo įteikti. Daugelio probleminių klausimų nepadeda išspręsti ir tai, kad archyvinių bylų, datuotų iki 1930 m., išlikę labai mažai, o pastarosiose žinių apie skautų garbės ženklus nėra. Vis dėlto pabandykime viską sudėlioti į vietas.

Pirmųjų skautų apdovanojimų įsteigimo data galime laikyti 1920 m. Būtent tais metais žurnale „Ateitis“ pasirodė skautų veiklą pristatantis P. Jurgelevičiaus (Jurgėlos) straipsnis, kuriame buvo aprašyti ir skautų garbės ženklai. Straipsnyje minimi šie ženklai: Sidabrinio vilko – teikiamas Tėvynės sūnui, išstarnavusiam skautu ne mažiau kaip dvejus metus ir pasižymėjusiam skautų darbe; Sidabrinio garbės vilko – teikiamas skautininkams už ypatingą darbą skautijai; Svastikos – teikiamas už ypatingus nuopelnus skautijai skautininkams, instruktoriams ir pašaliniais asmenims; Bronzos (Maltos) kryžius, prikabinamas prie raudono kaspino, – teikiamas už kieno nors gyvybės išgelbėjimą, pačiam neatsidūrus dideliame

¹¹ Astikas A., *Lietuvos ordinais, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 84–85.

¹² Šulinskas L., Svastikos ordinas (I laida, 1920–1928). Žvilgsnis į skautų praeitį, *Kolekcija* 6, 1998, p. 35.

¹³ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 437, 439.

¹⁴ Ten pat, p. 441, 444, 449, 451.

pavojuje; Sidabrinis kryžius, prikabinamas prie šviesiai mėlyno kaspino, – už atliktą žygdarbį, atsідurus dideliame pavojuje¹⁵; „Už pasižymėjimą“, paaukuotas, prikabinamas prie balto kaspino, – teikiamas skautui, atlikusiam savo prievolę, kuri davė ypatingų vaisių, nors ir neatsідurusiam dideliame pavojuje, arba už ypatingą skautų darbą¹⁶. Šiame aprašyme randame beveik visus žinomus skautų apdovanojimus, išskyrus Lelijos ordiną ir ordiną „Už nuopelnus“, bet vietoje jų minimas nežinomas – „Už pasižymėjimą“. Visi aprašyti skautų garbės ženklai buvo perimti iš tarptautinės skautų organizacijos.

Pirmą kartą Lietuvos skautų apdovanojimas buvo įteiktas 1920 m. balandžio 23 d. švenčiant skautų globėjo šv. Jurgio šventę. Tai buvo Svastikos ženklas, kurį „už uolų pasidarbavimą skautų idėjos naudai“ Lietuvos skautų paspirties (rėmėjų) draugijos tarybos pirmininkas Jurgis Alekna (1873–1952) įteikė P. Jurgelevičiui (Jurgėlai)¹⁷. Šis apdovanojimas buvo pavadintas aukščiausiu skautų garbės ženklu. 1923 m. birželio 25 d. įsaku pirmą kartą buvo skirtas Sidabrinis (Maltos) kryžius su mėlynu kaspinu 10-osios draugovės Anykščiuose skiltininkui Kazlauskui už skęstančiojo išgelbėjimą, esant pavojui gelbėtojo gyvybei¹⁸.

1924 m. pirmą kartą buvo įteiktas Sidabrinio garbės vilko ženklas. Tačiau šis ženklas buvo skirtas ne Jurgiui Aleknai, kaip kad rašė A. Astikas ir V. Kavaliauskas¹⁹. Jurgiui Aleknai Sidabrinio garbės vilko ženklas buvo įteiktas 1925 m. balandžio 19 d., o kartu toks pat apdovanojimas buvo skirtas ir šešerius metus skautams vadovavusiam vyresniajam skautininkui Vsevolodui Šenbergui (1898–1985)²⁰. Tą pačią dieną buvo apdovanoti dar trys asmenys: kunigai Vladas Mažonavičius (Mažo-

¹⁵ Cituojamame tekste Bronzinio ir Sidabrinio kryžiaus skyrimo sąlygos klaidingai sukeistos vietomis.

¹⁶ **Jurgelevičius P.**, Pirmieji skauto žingsneliai: *Ateitis* 9, 1920, p. 185–186.

¹⁷ Balandžio 23 d. ..., *Lietuva* 92, 1920 balandžio 27, p. 4.

¹⁸ Lietuvos skautų asociacijos vyriausiojo štabo įsakymai Nr. 10, *Skautų aidas* 5, 1923, p. 3.

¹⁹ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 22; **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 439.

²⁰ Lietuvos skautų asociacijai įsakymas. 1925 m. balandžio 19 d., *Skautų aidas* 23, 1925, p. 2; **Petras B.**, Skautų patrono šv. Jurgio šventė Kaune, *Skautų aidas* 23, 1925, p. 3; Skautų paradas, *Lietuva* 87, 1925 balandžio 20, p. 6.

nas) (1881–1945), Morkus Morkelis (1893–1957) ir Jonas Petrika (1885–1941). Visi jie gavo Svastikos ženklus. Pirmajam Sidabrinio garbės vilko ženklas buvo skirtas P. Jurgelevičiui (Jurgėlai), bet kada tai tiksliai įvyko, nei spaudoje, nei vado įsakymuose aptikti nepavyko. 1926 m. spaudoje rašoma, kad P. Jurgelevičius Garbės vilko ženklui buvo apdovanotas dar 1920 m.²¹ Tačiau iš tos pačios spaudos mes žinome, kad tais metais P. Jurgelevičius (Jurgėla) buvo apdovanotas Svastikos ženklui. Kad P. Jurgelevičius (Jurgėla) Sidabrinio garbės vilko ženklui buvo apdovanotas 1924 m., nurodo ir pats P. Jurgėla²². Jis savo knygoje rašo ir apie savo apdovanojimą 1920 m. Svastikos ženklui, ir apie visus kitus apdovanojimus 1925 m. Tad ši informacija yra patikimiausia. Apie Lelijos ordiną pirmą kartą užsiminta tik 1928 m. birželio 29 d., kai buvo paskelbtas Lietuvos skautų brolijai įsakymas Nr. 1 dėl apdovanojimo šiuo ordinu nusipelnusių asmenų²³.

Tiriant ankstyviausių Lietuvos skautų apdovanojimų sistemą susiduriama su dar vienu klausimu – ar visi apdovanojimai buvo realūs, nes šiandien mes žinome vos apie vieną apdovanojimą, kuris priklausė V. Mažonavičiui²⁴, taip pat ir tai, kad Sidabrinis, arba Bronzinis, (Maltos) kryžius taip niekada ir nebuvo pagamintas. Iš spaudoje paskelbtų straipsnių galime spręsti, kad garbės ženklai tikrai buvo įteikti tik 1925 m. Skautui P. Jurgelevičiui (Jurgėlai) apdovanojimai, matyt, nebuvo įteikti, nes Svastikos ženklui jis dar kartą buvo apdovanotas 1928 m. birželio 29 d. įsakymu, o ankstyvosiose P. Jurgelevičiaus (Jurgėlos) nuotraukose Sidabrinio garbės vilko ženklui nematome. Tad pirmieji skautų ženklai – Svastikos ir Sidabrinio garbės vilko – buvo pagaminti tik 1925 m.

Kaip atrodė Sidabrinio garbės vilko ženklas, sužinome tik iš nuotraukos, kurioje matome J. Alekną su ant kaklo kabančiu apdovanojimu²⁵. Tai buvo sidabrinio vilko figūrėlė, pakabinta ant žalios su trimis baltais dryžiais juostos. 1925 m. Svastikos ženklas buvo svastika su centrinėje

²¹ Jūrų skautų vadovų suvažiavimas, *Lietuva* 85, 1926 balandžio 17, p. 4.

²² **Jurgelevičius P.**, Pirmieji skauto žingsneliai, *Ateitis* 9, 1920, p. 103.

²³ Lietuvos skautų brolijai. 1928 m. birželio 29 dienos įsakymas Nr. 1, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 29.

²⁴ **Šulinskas L.**, Svastikos ordinas (I laida, 1920–1928). Žvilgsnis į skautų praeitį, *Kolekcija* 6, 1998, p. 35.

²⁵ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 71; **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinarai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 438.

kryžmoje pritvirtinta lelija, kurios centriniame lapelyje įrėžtas dvigubas (tuo metu vadintas Vyčio) kryžius. Ženklas buvo pagamintas iš sidabro, 19 x 19 mm dydžio. Ženklas turi ausele, prie kurios prikabinta grandelė ir toks pat kaip Garbės vilko ženklų kaspinėlis. Kitoje ženklų pusėje ranka įrėžta: 5N / KUN. / MAŠONAVIČIUI²⁶.

Ankstyvasis Svastikos ženklas, palyginti su įprastais 30–40 mm dydžio apdovanojimais, buvo labai mažas. V. Kavaliauskas šio apdovanojimo, matyt, dėl to net neaprašė, nors nuotrauką įdėjo ir ženklą pavadino Baltosios svastikos ordinu²⁷. Tačiau šis ženklas iki 1930 m. ordinu nevadintas. Prie ordinų jis priskiriamas tik nuo 1930 m., bet minėtas pavadinimas – Baltosios svastikos ordinas – niekada nevartotas²⁸. Kodėl ženkle įrėžtas numeris 5 – lieka neaišku, nes šiuo ženklu buvo apdovanoti keturi asmenys (1920 m. – vienas, 1925 m. – trys). L. Šulinskas prie apdovanojimų klaidingai priskaičiavo ir 1925 m. apdovanojimą V. Šenbergą²⁹, kuris buvo apdovanotas ne Svastikos, o Sidabrinio garbės vilko ženklu. Galbūt buvo dar vienas jį gavęs žmogus, bet jokio kito iki 1928 m. apdovanojimo skautų garbės ženklu asmens P. Jurgėla nemini.

Be straipsnyje nagrinėjamų apdovanojimų, L. Šulinskas išskyrė ir aprašė dar vieną – jūrų skautų Inkarų ordiną³⁰. Šis ženklas, pasak autoriaus, datuojamas 1922–1925 m. Deja, be paties ženklų, jokių kitų šaltinių kolekcininkas nepateikė. Tačiau autorius nurodė, kad šiuo ženklu buvo apdovanoti keturi asmenys. Kad tai – apdovanojimas, kolekcininkas galbūt sprendė iš ženklų antroje pusėje įrėžto įrašo: „3 / St. Burlevičiui / 1923“. Šį ženklą, kaip skautų apdovanojimą, aprašė ir V. Kavaliauskas³¹. Bet visi turimi faktai rodo ką kita. Pirmiausia ordinu pavadintas ženklas yra

²⁶ Šulinskas L., Svastikos ordinas (I laida, 1920–1928). Žvilgsnis į skautų praeitį, *Kolekcija* 6, 1998, p. 35.

²⁷ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 445.

²⁸ Šis pavadinimas buvo sugalvotas L. Šulinsko. Žr.: Lietuvos jūrų skautų garbės ženklai, *Kolekcija* 7, 1999, p. 25.

²⁹ Šulinskas L., Svastikos ordinas (I laida, 1920–1928). Žvilgsnis į skautų praeitį, *Kolekcija* 6, 1998, p. 35.

³⁰ Šulinskas L., Lietuvos jūrų skautų garbės ženklai, *Kolekcija* 7, 1999, p. 25.

³¹ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 440–441.

identiškas pirmajam jūrų skautų ženkleliui (tas pats dizainas, metalas ir dydis). Antra – ženklelis turėjo ausele, tad jį buvo galima nešioti ir pakabinant. Trečia – apie tokį apdovanojimą nerašoma nei tuometėje spaudoje, nei, svarbiausia, P. Jurgėlos knygoje, nors jis buvo jūrų skautų draugovės vadas. Yra ir dar vienas faktas, apie kurį rašysime vėliau.

Tačiau jūrų skautai tikrai turėjo savo apdovanojimų sistemą. Spaudoje minima, kad 1925 m. įsikūrusi Lietuvos jūrų skautų organizacija 1926 m. balandžio 17 d. vykusiam II suvažiavime nusprendė apdovanoti P. Jurgelevičių (Jurgėlą) Garbės vilko ženklu, bet šiuo ženklu jis jau buvo apdovanotas, todėl pasiūlyta apdovanoti Lietuvos jūrų skautų Garbės vilko kaspiniu, tvirtinamu prie jau turimo ženklo, taip pat ordinu „Už nuopelnus“. Kartu buvo apdovanoti kiti pasižymėję skautai: Garbės vilko ženklu – Kastantas Jurgelevičius (1904–1988), ordinu „Už nuopelnus“ – Julius Jurgelevičius (1906–1986) ir Paulius Labanauskas (1908–1999), Svastikos ženklu – inžinierius Vladas Skardinskas (1882–1954)³². Apie šiuos 1926 m. apdovanotus asmenis nei P. Jurgėla, nei V. Kavaliauskas neužsimena. Tačiau P. Jurgėlos knygoje yra labai svarbi išnašoje pateikta žinutė: „1926 m. Lietuvos jūrų skautijos vadų suvažiavimas nutarė prašyti Skautų Šefą, kad teiktųsi Lietuvos jachtklubo pirmininką inž. V. Skardinską už nuopelnus jūrinei skautijai apdovanoti Svastika. Šis garbės ženklas per neapdairumą skirtas naujam Jachtklubo pirmininkui R. Visockiui, kuris žymiai vėliau pradėjo talkinti jūros skautams.“³³ Inžinierius Ričardas Visockis (1882–1950) Svastikos ženklu buvo apdovanotas 1928 m. Iš šios žinutės aiškėja, kad Lietuvos jūrų skautai tikrą apdovanojimų neteikė, o savo nutarimus siuntė skautų šefui, kuris buvo visų Lietuvos skautų vadas. Šios žinutės atskleidžia ir dar vieną minėto ordino „Už nuopelnus“ paslaptį.

Kolekcininkas L. Šulinskas savo straipsnyje apie Lietuvos jūrų skautų garbės ženklus aprašė ir ordiną „Už nuopelnus“. Autorius, pateikdamas nuorodą į P. Jurgėlos knygą, parašė, kad P. Jurgėla 1925 m. sukūrė antrąją jūrų skautų apdovanojimą – ordiną „Už nuopelnus“ – Baltosios svastikos ordiną³⁴. Paskelbtas ordinas – tai baltu emaliu padengta svastika, kurios centre pritvirtinta lelija ir Gediminaičių stulpų ženklas (1 pav.).

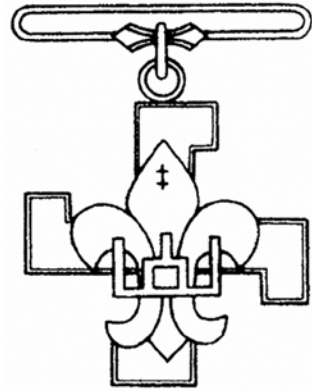
³² V. M. Jūrų skautų vadovų suvažiavimas, *Lietuva* 85, 1926 balandžio 17, p. 4.

³³ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 102.

³⁴ **Šulinskas L.**, Lietuvos jūrų skautų garbės ženklai, *Kolekcija* 7, 1999, p. 25.

Tačiau cituodamas P. Jurgėlą, kolekcininkas padarė šiurkščią klaidą, kurią vėliau pakartoto ir kolekcininkas V. Kavaliauskas³⁵. P. Jurgėla savo knygoje pateikė visai kitą informaciją: „Latvijos skautų garbės ženkle Baltosios Lelijos pavyzdžiu buvau suprojektavęs LJS (Lietuvos jūrų skautai) garbės ženklą „Už nuopelnus“, kuris po LJS įjungimo į LSB (Lietuvos skautų brolija) buvo Vyriausio štabo priimtas ir pavadintas Lelijos ordinu.“³⁶ Tad ordinas „Už nuopelnus“ yra ne Svastikos, o pirminis Lelijos ordino pavadinimas. Kad tai tikrai buvo Lelijos ordinas, rodo ir tas faktas, kad visi 1926 m. ordiną „Už nuopelnus“ gavę asmenys vėliau buvo apdovanoti naujais Lelijos ordinais (1928 m. – J. Jurgelevičius ir P. Labanauskas, 1931 m. – P. Jurgelevičius). Išsiaiškinus Lelijos ordino kilmę lieka neatsakytas klausimas dėl Svastikos apdovanojimo dizaino įvairovės.

Kaip jau minėta, 1925 m. pavyzdžio Svastikos ženklas buvo mažas, su prie jo pritvirtinta lelija. Antrasis apdovanojimo variantas – čia jau aprašyta baltu emaliu dengta svastika su sidabrine lelija, ant kurios pritvirtinti Gediminaičių stulpai. Šio apdovanojimo kitoje pusėje buvo išgraviruota: „6 / St. Burlevičiui / 1928“³⁷. Trečiasis jo variantas – svastika, nepadengta emaliu, su paaukuota lelija ir užrašu „Budėk“. Visi trys apie skautų apdovanojimus rašę kolekcininkai sutaria, kad pirmojo ir antrojo varianto Svastikos ženklai datuojami 1925–1928 m., o trečiasis – po 1928 m. Ženklų teikimo data nustatyta pagal išlikusiuose žinomuose ženkluose įrėžtus numerius (5 ir 6), pavardes ir datą (1928 m.). Kuo remiantis buvo

1 pav. Svastikos ordinas, nešiotas S. Burlevičiaus, ~1928 m. (A. Astiko piešinys)

³⁵ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 444–445.

³⁶ Jurgėla P., *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 202.

³⁷ Astikas A., *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 86; Šulinskas L., *Lietuvos jūrų skautų garbės ženklai*, *Kolekcija* 7, 1999, p. 25; Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 445.

datuotas trečiasis variantas, išsamiau paaiškino tik V. Kavaliauskas, nurodęs, kad 1928 m. Lietuvos skautijos vadovybės sprendimu buvo įsteigtas Svastikos ordinas³⁸. Tačiau iš tikrųjų tokio sprendimo nebuvo. Svastikos ženklas buvo įsteigtas dar 1920 m., o naujojo, trečiojo varianto, Svastikos apdovanojimo data yra visai kita, nei manyta iki šiol.

Nors žinoma, kad 1928 m. birželio 29 d. Svastikos ženklą buvo apdovanojama 13 asmenų, tarp jų ir Latvijos lietuvių skautas, mokytojas Stasys Burlevičius,³⁹ tačiau apdovanojimai jiems buvo pagaminti ir įteikti tik 1931 m. sausio 3 d.⁴⁰ Vadinasi, S. Burlevičiui skirtas apdovanojimas, kuriame įrėžtas numeris 6, yra vienetinis – unikalus. Gal tai galėjo būti naujojo ženklo bandomasis variantas, o gal išankstinė lietuvių skautų dovana? Naujasis Svastikos ženklas savo kompozicija labai panašus į Lietuvos jūrų skautų pirmąjį ženklelį, kuris teiktas 1922–1925 m. Šis ženklelis buvo vienintelis skautų ženklas, puoštas Gediminaičių stulpais. Tačiau jau 1925 m. jūrų skautai savo ženklą pakeitė, o 1927 m. jų organizacija įsijungė į Lietuvos skautų broliją. Tad Lietuvos jūrų skautai, kurie glaudžiai bendravo su latvių skautais, prie šio ženklo kūrimo prisidėti negalėjo. S. Burlevičiaus apdovanojimas yra išskirtinis ir dėl svastikos, kuri padengta baltu emaliu. Lietuvos skautų Svastikos ženklai nei iki tol, nei po to nebuvo dengiami emaliu. Latvijos Svastikos ordinas buvo dengtas raudonu, o Estijos – baltu emaliu. Antras pagal svarbą Latvijos skautų apdovanojimas buvo Baltosios lelijos ordinas. Šis ordinas su centre baltame fone pavaizduota raudona svastika buvo sidabrinis. Atsižvelgiant į tai, kad S. Burlevičius turėjo ankstyvąjį Lietuvos jūrų skautų ženklelį, puoštą Gediminaičių stulpais, ir į tai, kad išvaizdos požymiai sietini su Latvijos skautų garbės ženklais, galima manyti, kad šis apdovanojimas buvo suprojektuotas paties S. Burlevičiaus iniciatyva ir pagamintas Latvijoje. Čia tiktų prisiminti jau minėtą jūrų skautų Inkarą ordiną. Svastikos garbės ženklo sukūrimo peripetijos rodo, kad tą patį S. Burlevičius galėjo padaryti ir su Lietuvos jūrų skautų ženkleliu – perkurti į apdovanojimą.

³⁸ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 445. Autoriaus nuomone, iki tol ženklas buvo vadinamas Baltosios svastikos ordinu.

³⁹ Lietuvos skautų brolijai. 1928 m. birželio 29 dienos įsakymas Nr. 1, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 29.

⁴⁰ B., Skautų veikėjų suvažiavimas, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 5.

Aptariant ankstyvuosius Lietuvos skautų apdovanojimus negalima nepaminėti ir dar vieno, jau užmiršto, garbės ženkle. Senojoje spaudoje užfiksuota, kad 1928 m. birželio 30 d. prezidentui A. Smetonai apsilankius pirmojoje skautų stovykloje, Vilniaus skautų vadas Pranas Žižmaras (1907–1944) prezidentui prie krūtinės prisegė garbės ženklą. Po kelių dienų garbės ženklas buvo prisegtas ir stovykloje apsilankiusiam ministrui pirmininkui Augustinui Voldemarui (1883–1942)⁴¹. P. Žižmaras buvo Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės įkūrėjas, jai vadovavęs 1926–1933 m. Koks tai buvo ženklas, daugiau informacijos niekur nepaiteikta, bet kolekcininko A. Astiko knygoje galime rasti Vilniaus lietuvių skautų Gedimino draugovės ženklelį, kuriame nurodyta 1928 m. data. Šio ženklelio buvo trys variantai – žalvarinis, sidabruotas ir sidabrinis su pritvirtintais auksiniais Gediminaičių stulpais ir lelija⁴². Garbės ženklas turėjo būti pagamintas iš brangiausių medžiagų, tad jis buvo sidabrinis su auksuotomis ar auksinėmis detalėmis. Kiek Vilniaus skautų garbės ženklų buvo pagaminta ir išdalyta, nežinoma, bet spaudoje dar minima, kad tų pačių metų liepos mėnesį Vilniaus skautai Klaipėdoje krašto komendantui plk. ltn. Raimundui Liormonui (1892–1997) įteikė Gedimino draugovės ženklą⁴³.

LIETUVOS SKAUTŲ SAJUNGOS APDOVANOJIMAI 1930–1940 M.

Nuo 1930 m. Lietuvos skautų veikla suintensyvėjo. Balandžio 14 d. Lietuvos skautų brolija priėmė statutą, kuriame, be kitų dalykų, buvo įvardyti organizacijos simboliai – vėliavos, ženklai ir garbės ženklai. Nuo 1930 m. spalio 1 d. organizacija persitvarkė į Lietuvos skautų sąjungą ir pateko Lietuvos švietimo ministerijos globon, o jos šefu tapo prezidentas Antanas Smetona. Pagal 1930 m. statutą, skautų garbės ženklai buvo šie:

⁴¹ Ed., P. Prezidentas ir p. ministariai pirmininkai aplankė skautus, *Lietuvos aidas* 123, 1928 liepos 4, p. 6; Lietuvos tautinė skautų stovykla Kaune, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 12–13.

⁴² Astikas A., *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 378–379.

⁴³ Vilniaus skautai..., *Lietuvos keleivis* 163, 1928 liepos 17, p. 3.

1) ordinas „Už nuopelnus“; 2) Maltos kryžius; 3) Lelijos ordinas; 4) Svas-tika; 5) Gedimino vilkas⁴⁴. Beveik visi skautų apdovanojimai, išskyrus ordiną „Už nuopelnus“, buvo teikiami skautų šefo įsakymu. Ordinas „Už nuopelnus“ buvo teikiamas vyriausiojo skautininko įsakymu. Skautų or-dinai dažniausiai buvo teikiami Vasario 16-osios – Lietuvos nepriklauso-mybės ir Balandžio 23-iosios – Šv. Jurgio, skautų globėjo, dienos proga. Informacijos, kas buvo šių ordinų (išskyrus Lelijos ordiną) dailininkai, nei spaudoje, nei archyvinėse bylose rasti nepavyko. Žinoma tik tai, kad prie Lietuvos skautų uniformos, vėliavų ir garbės ženklų pertvarkymo 1927 m. prisidėjo dailininkas Antanas Žmuidzinavičius (1876–1966), bet pagrindinį darbą atliko Kauno meno mokyklos mokiniai⁴⁵.

Gedimino vilko ordinas

Kaip jau rašyta, šis ordinas iš pradžių buvo vadinamas Sidabrinio gar-bės vilko ženklu. Jis buvo įsteigtas 1920 m., o pirmą kartą skirtas 1924 m. P. Jurgelevičiui (Jurgėlai). Pirmieji ženklai buvo pagaminti 1925 m. ir įteikti J. Aleknai ir V. Šenbergui. Kas buvo šių ženklų dailininkas ir ga-

2 pav. Lietuvos skautų sąjungos Gedimino vilko ordinas (1932–1937 m.), pagamintas graverės A. Gerštykienės arba reljefiško kalimo graverių auksakalių dirbtuvės „Ivaza“ (Lietuvos nacionalinis muziejus – LNM)

mintojas, duomenų neturime. 1930 m. statute ženklo pava-dinimas dėl tautinių sume-timų buvo pakeistas į Gedi-mino vilko ordiną. 1930 m. Lietuvos skautų brolijos statu-te nurodoma, kad Gedimino vilkas yra paprastas vilkas su šarvais, ordinas nešiojamas ant kaklo, prikabintas prie žalios su baltomis linijomis austos juostos (2 pav.). Šis ordinas teikiamas skautinin-kams ir įžymiausiems tautos ir valstybės vyrams už ypatin-

⁴⁴ Lietuvos skautų brolijos statusas ir jo priedai, [priimta 1930 V. D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 29.

⁴⁵ Skautų kronika. Vyr. štabe, *Skautų aidas* 3, 1927, p. 13.

gai svarbius nuopelnus Lietuvos skautijai⁴⁶.

Šiandien šios ordino teikimo nuostatos būtų nepriimtinos, bet tuo metu valstybei vadovaujančių moterų nebuvo ir niekas net nesusimąstė, kad galėtų būti kitaip. Šiuo aukščiausiojo laipsnio ordinu buvo apdovanojama tik 17 asmenų (12 lietuvių ir 5 užsieniečiai)⁴⁷.

Naujos išvaizdos ordino piešinys pirmą kartą buvo publikuotas 1930 m.⁴⁸ 1931 m. rugsėjo 2 d. parengtame Lietuvos skautų sąjungos 1932 m. sąmatos projekte buvo numatyta skirti 100 litų Gedimino vilko ordino projekto gamybai ir nurodyta pagaminti 20 ženklų po 15 litų, bet šių sumanymų buvo atsisakyta (jie byloje išbraukti)⁴⁹.

Naujo pavadinimo ordinas pirmą kartą buvo įteiktas 1932 m. balandžio 23 d. vyriausiesiems skautininkams plk. ltn. Mikui Kalmantui (1895–1976)⁵⁰ ir plk. Juozui Šarauskui (1894–1941)⁵¹. Tų pačių metų liepos mėnesį ordinas buvo įteiktas ir pirmajam užsieniečiui – Latvijos skautų vadovui gen. Kārliui Goppersui (1876–1941)⁵². Archyviniai dokumentai rodo, kad šie ordinai buvo pagaminti Lietuvoje. 1932 m. balandžio 23 d. kaunietė graverė A. Gerštykienė⁵³, laikrodžių parduotuvės, graviravimo ir ženklų dirbtuvės savininkė (Laisvės al. 15), pateikė sąskaitą už pagamintus du sidabrinis Gedimino vilko ordinus, kurių kiekvienas kainavo po 20 litų⁵⁴. 1932 m. birželio 10 d. buvo gauta antroji A. Gerštykienės sąskaita, kurioje nurodyta, kad sidabrinio iš abiejų pu-

⁴⁶ *Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai*, [priimta 1930 V. D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 30.

⁴⁷ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 103, 282.

⁴⁸ *Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai*, [priimta 1930 V. D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 76; *Skautų aidas* 2, 1930, p. 14.

⁴⁹ Sąjungos tarybos posėdžių protokolai. Sąjungos vyriausiojo štabo pajamų–išlaidų sąmatos ir biudžetas, 1931–1937, LCVA, f. 576, ap. 5, b. 15.

⁵⁰ Lietuvos skautų sąjungos šefo aktai. Nr. 6, *Skautų aidas* 8, 1932, p. 2.

⁵¹ **M. I.**, Skautų patrono šv. Jurgio šventės iškilmės Kaune, *Lietuvos aidas* 92, 1932 balandžio 25, p. 6.

⁵² Lietuvos skautų atstovai Latvijoje, *Lietuvos aidas* 159, 1932 liepos 16, p. 1.

⁵³ Anastazija Gerštykienė buvo žymaus graverio Juozo Gerštyko (1888–1929) žmona. Po vyro mirties ji pratęsė jo veiklą ir graviravimo darbus dirbo iki 1935 m.

⁵⁴ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1932, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 67, l. 308; Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 25.

sių oksiduoto Gedimino vilko ordino kaina – 20 litų⁵⁵. Po metų, 1933 m. balandžio 23 d., Gedimino vilko ordinu buvo apdovanotas prezidentas Antanas Smetona⁵⁶, o rugpjūčio 17 d. – į Lietuvą atvažiuavę skautų judėjimo įkūrėjas generolas lordas Robertas Badenas-Powellis (1857–1941)⁵⁷ ir Anglijos skautų vadovas gen. Alfredas Burtas (1875–1949). Archyvinuose šaltiniuose apie prezidentui A. Smetonai gamintą ordiną duomenų nėra, o užsieniečiams pagaminti du ordinai, pagal A. Gerštykienės 1933 m. rugpjūčio 16 d. pateiktą sąskaitą, kainavo 30 (po 15) litų⁵⁸. Iš nurodytos ordinų kainos galime spręsti, kad jie atpigę 5 litais.

1934 m. balandžio 23 d. Gedimino vilko ordinais buvo apdovanotas švietimo ministras inžinierius Konstantinas Šakenis (1881–1956) ir užsienio reikalų ministras dr. Dovas Zaunius (1892–1940)⁵⁹. Tų pačių metų liepos mėnesį apdovanoti ir du užsieniečiai – Latvijos skautų centro vyr. skautininkas Jāzepsas Dombrovskis ir Pasaulio skautų biuro direktorius, D. Britanijos diplomatas Hubertas S. Martinas (1879–1938)⁶⁰. Deja, bet archyve 1934 m. sąskaitų nėra išlikę, tad duomenų apie pagamintus šiuos apdovanojimus neturime. Bet ordinus ir toliau gamino A. Gerštykienė, nes dar ir 1935 m. pradžioje jos sąskaitos buvo apmokamos.

1935 m. spalio 25 d. Gedimino vilko ordinas buvo skirtas net trims asmenims, skautų rėmėjams: kariuomenės vadui gen. št. plk. Stasiui Raštikiui (1896–1985), švietimo ministrui prof. Juozui Tonkūnui (1894–1968) ir ministrui pirmininkui Juozui Tūbeliui (1882–1939)⁶¹. Paskutinį kartą Gedimino vilko ordinas buvo įteiktas 1937 m. vasario 16 d. Jis buvo skirtas Lietuvos skautų sąjungos Garbės teismo pirmininkui vyr. skautinin-

⁵⁵ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 67.

⁵⁶ Skautų patrono šventė Kaune IV. 30, *Skautų aidas* 5, 1933, p. 4–5.

⁵⁷ **Jo Leo.**, Lietuvos skautų triumfas Baltijos pajūryje, *Lietuvos aidas* 185, 1933 rugpjūčio 18, p. 8.

⁵⁸ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 350; Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 46.

⁵⁹ Lietuvos skautų sąjungos šefo aktai. Nr. 5, 6, *Skautų aidas* 9, 1934, p. 156.

⁶⁰ **Laucius K.**, Tarp ošiančių Latvijos pušų ir šniokščiančių jūros bangų, *Skautų aidas* 15–16, 1934, p. 276, 291.

⁶¹ Sąjunga pagerbė įžymiuosius savo rėmėjus, *Skautų aidas* 16, 1935, p. 249.

kui Kazimierui Ubeikai (1884–1942)⁶². Visus šiuos ordinus gamino jau naujas Kauno graveris. 1935 m. lapkričio 12 d. už trijų sidabrinių Gedimino vilko ordinų su pakabukais pagaminimą reljefiško kalimo graverių auksakalių dirbtuvei „Ivaza“ buvo sumokėti 45 litai⁶³. Šios dirbtuvės savininkas buvo žymus graveris Pilypas Ivanovas (1883–1964)⁶⁴. 1937 m. kovo 3 d. P. Ivanovui už ordino pagaminimą buvo sumokėta 17 litų⁶⁵. Tad P. Ivanovo pagaminti Gedimino vilko ordinais kainavo 15–17 litų. Bet tai nebuvo visa jų kaina. Lietuvos skautų sąjunga dar papildomai turėjo įsigyti ordinų juostų. Jos buvo užsakomos išausti skirtingiems gamintojams. Pavyzdžiui, 1935 m. spalio 29 d. už 4,5 metrus juostos Gedimino vilko ordinui Antaninai Varnienei (Kaunas, Italijos g. 34) buvo sumokėta 8,10 lito (po 1,80 lito už metrą)⁶⁶. 1937 m. vasario 15 d. M. Jančienei už juostas ordinams buvo sumokėta 12 litų⁶⁷. Ši moteris Kaune (Laisvės al. 24) vadovavo rankdarbių kursams, medžiagų ir siūlų rankdarbiams krautuvei.

Įvairioje literatūroje nurodytas skirtingas šiuo ordinu apdovanotų asmenų skaičius. P. Jurgėla pateikia 16 pavardžių⁶⁸, A. Astikas šią informaciją pakartoja – ne mažiau kaip 16 žmonių⁶⁹, V. Kavaliauskas vienoje knygoje rašo, kad ordinas įteiktas 18 apdovanotųjų⁷⁰, o kitoje pateikia 20 asmenų sąrašą⁷¹. Tikrąjį apdovanotų asmenų skaičių atskleidžia to meto spauda ir archyviniai duomenys. 1935 m. Lietuvos skautų sąjungai šven-

⁶² Lietuvos skautų sąjungos šefo aktai. Nr. 1, *Skautų aidas* 4, 1937, p. 78.

⁶³ Vyriausio štabo kasos knyga, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 208, l. 53; LSS Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 1186–1187.

⁶⁴ **Škiudienė R.**, Dailininko Jono Juozo Burbos darbai Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkiniuose, *Lietuvos muziejų rinkinių kaupimas ir tyrimas. Atradimai, problemos, perspektyvos. IV mokslinė konferencija*, Trakai, 2001, p. 38.

⁶⁵ LSS tarybos pirmijos kasos knyga, 1937, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 8.

⁶⁶ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 1136.

⁶⁷ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1937, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 5.

⁶⁸ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 103, 282.

⁶⁹ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinais, medaliais ir ženkleliais 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 84.

⁷⁰ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais*, Vilnius, 2001, p. 438.

⁷¹ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 665.

čiant penkerių metų sukaktį buvo paskelbti apdovanotų skautų ordinais asmenų skaičiai. Suvestinėje nurodyta, kad Gedimino vilko ordinu apdovanota 16 asmenų⁷², jų pavardės ir apdovanojimo datos pateiktos vienoje archyvinėje byloje⁷³ ir 1935 m. skautų sąjungos leidinyje⁷⁴. Tiesa, archyviniam sąrašui įrašyta 13 apdovanotųjų 1924–1934 m., bet į jį neištraukti 1935 m. spalio 25 d. apdovanoti trys asmenys. Sąrašai įdomūs dar ir dėl to, kad juose P. Jurgelevičius (Jurgėla) yra įrašytas aštuntuoju ir nurodyta, jog jis apdovanotas 1933 m. (byloje) ir 1925 m. (leidinyje), o pirmasis yra J. Alekna, apdovanotas 1924 m. Tačiau mes jau žinome, kad ši informacija yra klaidinga: 1924 m. buvo apdovanotas P. Jurgelevičius (Jurgėla), o J. Alekna – 1925 m. Sudarytuose apdovanotųjų sąrašuose yra ir daugiau neatitikimų. Galbūt jis buvo rengiamas paskubomis arba informacija jam buvo renkama iš įvairių išsklaidytų šaltinių. Sudarytame sąrašui nerasime į V. Kavaliausko parengtą sąrašą įtrauktą 1934 m. apdovanotų švietimo viceministro Antano Daniliausko (1876–1941) ir Kauno miesto burmistro Antano Merkio (1887–1955), taip pat Estijos prezidento Jaano Teemanto (1872–1941)⁷⁵. Abu minėti lietuviai tais metais buvo apdovanoti Svastikos ordinu. Apie aukščiausio skautų pasižymėjimo ženklo įteikimą Estijos prezidentui buvo pranešta „Lietuvos aide“⁷⁶, bet „Skautų aide“ rašoma, kad prezidentui buvo įteikta tik tautinė juosta⁷⁷. Tad turimi duomenys rodo, kad jie Gedimino vilko ordinu apdovanoti nebuvo. Remiantis įvairiais šaltiniais ir patikrinus visą spaudoje skelbtą informaciją apie apdovanojimų skyrimą nustatyta, kad iš viso Gedimino vilko ordinu buvo apdovanota 17 asmenų. Jiems graverė A. Gerštykienė pagamino 11 ordinų, o graveris P. Ivanovas – 4 ordinus.

⁷² Žagaraitis A., Lietuvos skautų sąjungos penkmetis, *Karys* 48, 1935 lapkričio 28, p. 1200.

⁷³ Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 75.

⁷⁴ L.S.S. ordinais apdovanoti, *Lietuvos skautų sąjunga: Lietuvos skautų sąjungos įstatymas: Lietuvos skautų sąjungos statutas: 1930.X.–1935.X trumpa veikimo apžvalga ir sudėties žinios*, Kaunas, 1935, p. 30.

⁷⁵ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 665.

⁷⁶ Lietuvių skautai pagerbė estų valstybės galvą, *Lietuvos aidas* 161, 1932 liepos 19, p. 2.

⁷⁷ Zeras, Po Lietuvos vėliava užsienyje. Estų skautų tautinėj stovykloj, *Skautų aidas* 19, 1932, p. 5.

Svastikos ordinas

1930 m. Lietuvos skautų brolijos statute nurodyta, kad Svastikos ordinas yra „skautiškas ženklelis ant paprastos svastikos“. Nešiojamas kairėje krūtinės pusėje, prikabinamas prie balto žaliais dryžiais kaspino (3 pav.). Svastika teikiama skautų rėmėjams, visuomenės veikėjams ir Lietuvos skautų brolijos nariams už didelius nuopelnus Lietuvos skautijai⁷⁸.

Šis ordinas buvo antras pagal svarbą skautų apdovanojimų sistemoje. Kaip numatyta statute, ordinas daugiausia buvo teikiamas skautų globėjams ir rėmėjams, taip pat žinomiems visuomenės veikėjams, kurie dalyvavo skautų draugovių veikloje ir rėmė jas finansiškai – pirkė vėliavas, uniformas, finansavo renginius ar išvykas. Svastikos ordinu buvo apdovanota daug švietimo darbuotojų – mokytojų, mokyklų vadovų, inspektorių, dėstytojų, apskričių vadovų ir karininkų. Iš viso Svastikos ordinu, skirtingais duomenimis, buvo apdovanota nuo 110 iki 127 asmenų.

Kaip jau rašyta, tai buvo ankstyviausias Lietuvos skautų apdovanojimas. Pirmą kartą jis buvo skirtas 1920 m. balandžio 23 d. P. Jurgelevičiui (Jurgėlai), bet tuo metu realus apdovanojimas dar nebuvo teikiamas. 1925 m. balandžio 19 d. pirmieji pagaminti Svastikos ženklai buvo įteikti kunigams V. Mažonavičiui (Mažonui), M. Morkeliui ir J. Petrikai. Kas buvo šių ženklų dailininkas ir gamintojas, nežinoma. 1928 m. birželio 29 d. Svastikos ženklais buvo apdovanota 15 asmenų⁷⁹, tačiau apdovanojimai jiems buvo pagaminti ir įteikti tik

3 pav. Lietuvos skautų sąjungos Svastikos ordinas (1931–1935 m.), pagamintas graverės A. Gerštykienės (Trakų istorijos muziejus)

⁷⁸ Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 30.

⁷⁹ Lietuvos skautų brolijai. 1928 m. birželio 29 dienos įsakymas Nr. 1, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 29. Įsakyme įrašyta 13 pavardžių, bet taip pat buvo apdovanoti ir dar 2 asmenys – Vladas Rozmanas ir Nikodemus Švogžlys.

1931 m.⁸⁰ Iki 1930 m. Svastikos ordinas buvo vadinamas ženkle arba tiesiog svastika. 1930 m. statute pavadinimas Svastikos ženklas buvo pakeistas į pavadinimą Svastikos ordinas.

Naujo dizaino ordino projektas pirmą kartą buvo publikuotas 1930 m.⁸¹ Naujieji ordinais pirmą kartą buvo įteikti 1931 m. sausio 3 d. Jais buvo apdovanota 15 neapdovanotų asmenų ir tiek pat asmenų, apdovanotų dar 1928 m. Tiesa, spaudoje paskelbtame 1931 m. įsakyme nurodytos 14 žmonių pavardės⁸², bet aprašant šventės eigą paminėta, kad Svastikos ordinas buvo įteiktas ir atvykusiai Vilniaus lietuvių skautų garbės narei Emilijai Vileišienei (1861–1935)⁸³. Spaudoje taip pat rašoma, kad Svastikos ordinu 1931 m. buvo apdovanotas ir diplomatas, inžinierius Voldemaras Vytautas Čarneckis (1893–1942),⁸⁴ tačiau manytina, kad tai – straipsnio autoriaus klaida, nes šefo įsakyme įrašyta Lietuvos skautų rėmimo draugijos Klaipėdos skyriaus pirmininko Viktoro Gailiaus (1893–1956) pavardė. Tų pačių metų balandžio 23 d. Svastikos ordinu buvo apdovanoti dar du asmenys⁸⁵.

Pirmuosius Lietuvos skautų sąjungos Svastikos ordinus pagamino graverė A. Gerštykienė. Jai 1931 m. sausio 3 d. už 25 Svastikos ordinus buvo sumokėta 300 litų, o kovo 24 d. už dar 6 – 72 litai (po 12 litų už vieną)⁸⁶. Iš viso, pagal išlikusias apyskaitas, 1931 m. buvo pagamintas 31 Svastikos ordinas, bet apdovanotųjų sąrašė nurodyti 32 asmenys. Tad vienam jų ordinas įteiktas nebuvo. 1931 m. rugsėjo 2 d. parengtame Lietuvos skautų sąjungos 1932 m. sąmatos projekte buvo numatyta skirti 240 litų 20 Svastikos ordinų pagaminti, bet šio sumanymo atsisakyta (byloje išbraukta)⁸⁷. 1932 m. Svastikos ordinais buvo apdovanoti trys asmenys, bet, remiantis

⁸⁰ B., Skautų veikėjų suvažiavimas, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 5.

⁸¹ *Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai*, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 76; *Skautų aidas* 1, 1930, p. 15.

⁸² Lietuvos skautų sąjungos šefo įsakymai. Įsakymas Nr. 7, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 2.

⁸³ **Alg.**, Reikšmingas Lietuvos skautų sąjungos veikėjų suvažiavimas, *Lietuvos aidas* 4, 1931 sausio 7, p. 5.

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Įsakymas Nr. 16, *Skautų aidas* 8, 1931, p. 2.

⁸⁶ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1931, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 48, l. 1, 12, 41, 161.

⁸⁷ Sąjungos tarybos posėdžių protokolai. Sąjungos vyriausiojo štabo pajamų–išlaidų sąmatos ir biudžetas, 1931–1937, *LCVA*, f. 576, ap. 5, b. 15.

išlikusiomis sąskaitomis, minėti apdovanojimai tais metais nebuvo gaminami. 1933 m. Svastikos ordinu buvo apdovanoti 33 asmenys (balandžio 23 d. – 10, liepos 17 d. – 2, lapkričio 1 d. – 21). Tačiau išlikusios A. Gerštykienės sąskaitos rodo, kad ordinų buvo pagaminta tik 30: 1933 m. balandžio 23 d. už 10 Svastikos ordinų pagaminimą sumokėta 70 litų ir 2,5 lito už 10 adatėlių jiems prisegti, rugpjūčio 16 d. už 5 ordinus – 35 litai, lapkričio 4 d. už 15 ordinų – 105 litai (po 7 litus už vieną)⁸⁸. 1934 m. ordinu buvo apdovanoti 9 asmenys, bet tų metų sąskaitų neišliko. 1935 m. Svastikos ordinu buvo apdovanoti 25 asmenys (vasario 16 d. – 11, balandžio 23 d. – 10, spalio 25 d. – 4). Tais metais ordinais apdovanotieji gavo skirtingus apdovanojimus. 1935 m. vasario 15 d. A. Gerštykienė pateikė savo paskutinę sąskaitą už ordinus. Jai buvo sumokėti 105 litai už 15 pagamintų Svastikos ordinų⁸⁹. 1935 m. gegužės 11 d. už 10 pagamintų Svastikos ordinų 60 litų sąskaitą pateikė firma „Gravelit“. Kartu buvo pateikta ir 9 litų sąskaita už 2 Svastikos ordino dėžutes⁹⁰.

Firma „Gravelit“, įsikūrusi Kaune, savo veiklą pradėjo tik 1935 m. Ji priklausė graveriams Antanui Pranskevičiui (1876–?) ir Edvardui Kelbauskui (1907–?), 1938 m. viduryje įmonės pavadinimas „Gravelit“ buvo pakeistas į pavadinimą „Graviūra“. Ši firma perėmė visus A. Gerštykienės užsakymus ir skautų ordinus gamino iki sąjungos likvidavimo 1940 m. Deja, tikslių duomenų, kiek nuo 1935 iki 1940 m. buvo pagaminta ordinų, archyvinėse bylose nėra. Finansinėse ataskaitose užfiksuotos tik sumokėtų už ordinus pinigų sumos, nenurodant nei jų pavadinimų, nei kiekio. Išsiskiria tik viena 1940 m. gegužės 1 d. „Graviūros“ sąskaita, kur nurodyta, kad už 5 sidabrinių Svastikos ordinų pagaminimą gauta 40 litų (po 8 litus už ordiną)⁹¹. Šioje vietoje atkreiptinas dėmesys į tris dalykus. Pirmiausia – 1940 m. balandžio 23 d. paskutinį kartą Svastikos ordinu buvo apdovanoti devyni asmenys. Antra – sąskaitoje įrašytas žodis „sidabrinių“, nors visi žinomi Svastikos ordinais pagaminti iš paprasto metalo.

⁸⁸ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 292, 349, 522; Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 44, 46, 52.

⁸⁹ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 147.

⁹⁰ Ten pat, l. 597.

⁹¹ Lietuvos skautų sąjungos pajamų ir išlaidų dokumentai, 1940, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 383, l. 26.

Ir trečia – ordinų kaina. Pirmieji A. Gerštykienės pagaminti ordinai kainavo po 12 litų, bet jau nuo 1933 m. jų kaina buvo sumažinta iki 7 litų, o nuo 1935 m. „Gravelit“ firmoje pagaminti kainavo po 6 litus. Tad ar tikrai keletas Svastikos ordinų buvo pagaminti iš sidabro, ar padidėjusią ordinų kainą lėmė didesnės metalų kainos, kol kas lieka neaišku.

Kaip ir Gedimino vilko ordino, Svastikos ir kitų skautų ordinų juostelės buvo užsakomos papildomai ir jų gamintojai buvo skirtingi. Pirmųjų ordinų juosteles gamino firma „Joli“, šilkinų dailės dirbinių ir karaskų dirbtuvė, įsikūrusi Kaune, Laisvės al. 26. Pagal pateiktas keturias sąskaitas, šiai firmai nuo 1930 m. gruodžio 16 d. ir per visus 1931 m. buvo sumokėta 203,5 lito⁹². 1935 m. vasario 19 d. už ordinų juostas 26,80 lito buvo sumokėta A. Varnienei⁹³, 1936 m. gegužės 26 d. 8 litai – M. Jančienei⁹⁴, 1937 m. vasario 15 d. ir liepos 3 d. 12 ir 10 litų – vėl M. Jančienei⁹⁵. 1938 m. lapkričio 30 d. už ordinų juostas 31,20 lito buvo sumokėta „Marginiams“⁹⁶. Kiek ir kokių juostelių buvo užsakyta, šiose sąskaitose nenurodyta. 1940 m. kovo 2 d. už ordinų juostas vėl buvo sumokėta A. Varnienei. Sąskaitoje nurodyta, kad pagaminta 5,5 metro juostos ordinų „Už nuopelnus“ ir Svastikos ordinų juostelėms pagaminti už 11 litų (1 m – 2 litai)⁹⁷.

O ar įmanoma atpažinti, kuris ordinas kuriam gamintojui priklauso? Iki šiol nei A. Astikas, nei V. Kavaliauskas nepastebėjo ir nenurodė, kad ordinai buvo skirtingų variantų, o apie gamintojus apskritai nerašyta. Nustatyti ordinų skirtumus galima lyginant pačius ordinus ir remiantis turima ikonografinė medžiaga. Tarp žinomų ordinų akivaizdžiausias skirtumas – juostelių skersinukai. Vieni jų pagaminti iš vielutės, kiti –

⁹² Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 3, 8, 13.

⁹³ Lietuvos skautų sąjungos kasos knyga, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 365, l. 5.

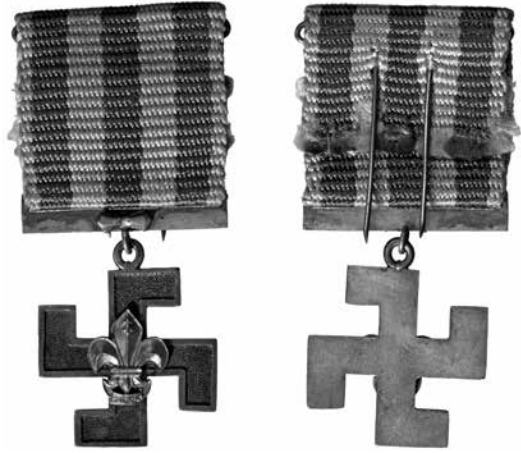
⁹⁴ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo kasos knyga, 1936, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 368, l. 23.

⁹⁵ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1937, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 5, 35.

⁹⁶ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1938, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 379, l. 85. Bendrovė „Marginiai“ buvo medienos dirbinių ir audinių gamintoja, įsteigta 1930 m. spalio mėn. Kaune. Joje dirbo kelios dešimtys audėjų.

⁹⁷ Lietuvos skautų sąjungos pajamų ir išlaidų dokumentai, 1940, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 385.

plokštelės (3–4 pav.). Pirmųjų ordinų nuotraukos buvo išspausdintos 1931 m. „Skautų aide“⁹⁸. Tokiomis vietutėmis pakabintus ordinus mes matome ir visose iki 1935 m. apdovanojimų nuotraukose. Tačiau tų, kurie buvo apdovanoti skautų ordiniais 1935 m. ir vėliau, fotografijose jau matome ordinus su plokštelėmis⁹⁹. Šie skirtumai būdingi ne tik Svastikos, bet ir Lelijos ordinui bei ordinui „Už nuopelnus“.

4 pav. Lietuvos skautų sąjungos Svastikos ordinas (1935–1940 m.), pagamintas firmos „Gravelit / Graviūra“ (LNM)

Nuo 1931 m. kartu su apdovanojimais buvo pradėti teikti ir jų diplomai. Svastikos ir Lelijos ordinų diplomų atvaizdai išspausdinti V. Kavaliausko knygoje, bet papildomos informacijos apie juos nepateikta¹⁰⁰. Pirmųjų Svastikos ir Lelijos ordinų diplomų projektus parengė dailininkas Liudas Truikys (1904–1987). Jam už atliktą darbą 1931 m. sausio 17 d. buvo sumokėta 200 litų (po 100 litų už projektą)¹⁰¹. Archyvinėse bylose užfiksuota, kad 1933 m. birželio 19 d. Vaclovas Kosciuška (1911–1984)¹⁰² gavo 5 litus už aštuonių diplomų kaligrafišką išrašymą¹⁰³, o 1935 m. va-

⁹⁸ *Skautų aidas* 1, 1931, p. 2.

⁹⁹ Pavyzdžiui, plk. Mikas Rėklaitis (1896–1976) apdovanotas 1935 m., aviacijos inžinierius plk. Antanas Gustaitis (1898–1941) – 1937 m. ir kt.

¹⁰⁰ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 447, 450.

¹⁰¹ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1931, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 48, l. 97.

¹⁰² Vaclovas Kosciuška – būsimas Lietuvos dailininkas grafikas, nuo 1929 m. mokėsi Kauno meno mokykloje, ją baigė 1935 m.

¹⁰³ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 423.

sario 15 d. Valdemarui Manomaičiui (1912–2000)¹⁰⁴ buvo išmokėta 7,50 lito už 15 Lelijos ir Svastikos ordinų liudijimų išrašymą¹⁰⁵. Nuo 1937 m. balandžio 23 d. apdovanotiesiems pradėti teikti naujo pavyzdžio diplomai. Juos parengė dailininkas Balys Macutkevičius (1905–1964)¹⁰⁶, kuriam 1937 m. gegužės 2 d. už ordinų vinječių nupiešimą buvo sumokėti 75 litai¹⁰⁷. Kokių konkrečiai ordinų diplomai teikti, nenurodyta, bet jie tikrai buvo Svastikos ir Lelijos ordinų, nes sąskaita už ordino „Už nuopelnus“ diplomą pateikta atskirai.

Kaip jau rašyta, Svastikos ordinu, skirtingais duomenimis, buvo apdovanota nuo 110 iki 127 asmenų. P. Jurgėla pateikia 110 asmenų pavardes¹⁰⁸, A. Astikas nurodo, kad apdovanota ne mažiau kaip 123 asmenys¹⁰⁹, o V. Kavaliauskas paskelbė 127 asmenų pavardes¹¹⁰. Bet apdovanotųjų buvo gerokai daugiau. 1935 m. paskelbtais duomenimis, Svastikos ordinu jau buvo apdovanoti 103 žmonės¹¹¹. Tačiau į šį skaičių neįtrauktos atskirai apdovanotos jau minėta Emilija Vileišienė (1931 m.) ir Matilda Sabienė (Šokelytė) (1933 m.). Remiantis vėlesniais statistiniais duomenimis, Svastikos

¹⁰⁴ Valdemaras Manomaitis – būsimas Lietuvos dailininkas keramikas, nuo 1931 m. mokėsi Kauno meno mokykloje, ją baigė 1937 m.

¹⁰⁵ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 141.

¹⁰⁶ Balys Macutkevičius – Lietuvos tapytojas modernistas, grafikas, 1930–1934 m. Vilniaus universitete studijavo dailę, o 1936–1937 m. Vytauto Didžiojo universitete – ekonomiką.

¹⁰⁷ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1937, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 18.

¹⁰⁸ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 102–103, 282.

¹⁰⁹ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinais, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 86.

¹¹⁰ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 446; **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 671–672.

¹¹¹ **Žagaraitis A.**, Lietuvos skautų sąjungos penkmetis, *Karys* 48, 1935 lapkričio 28, p. 1200 (nurodytas skaičius – 101); Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 72–74; L.S.S. ordinais apdovanoti, *Lietuvos skautų sąjunga: Lietuvos skautų sąjungos įstatymas: Lietuvos skautų sąjungos statutas: 1930.X.–1935.X trumpa veikimo apžvalga ir sudėties žinios*, Kaunas, 1935, p. 30–31 (pateiktos 102 pavardės, 1 asmens pavardė praleista).

ordinu 1936 m. buvo apdovanota 15, 1937 m. – 13, 1938 m. – 10 asmenų¹¹². 1939 m. vasario 16 d. įsakymu apdovanota 11 asmenų, o gruodžio 8 d. – 3 asmenys. Dar nežinoma, kiek asmenų (rašoma *eilė*) Svastikos ordinais buvo apdovanota kovo 4 d.¹¹³ Deja, bet nei kiek, nei kas buvo apdovanoti, nei spaudoje, nei archyvinėse bylose rasti nepavyko. Kol kas pavyko identifikuoti tik Generalinio štabo plk. Bronių Gertų (1896–1973)¹¹⁴. 1939 m. Svastikos ordinu dar buvo apdovanotas ir Latvijos skautų Zemgalės tunto Jelgavos miesto vadas, mokytojas Hugo Štolcs`as (1886–1942)¹¹⁵. 1940 m. vasario 16 d., balandžio 7 ir 23 d. buvo apdovanota dar 12 asmenų. Tad iš viso Svastikos ordinais buvo apdovanotas daugiau kaip 171 asmuo, iš jų ne mažiau kaip 36 – moterys, t. y. 25 % daugiau, nei manyta iki šiol. Tarp apdovanotųjų net 51 – karininkas (žr. 1 lentelę), o 46 – mokytojai ir mokyklų direktoriai. Žinodami tam tikrų pagamintų ordinų skaičių ir tai, kad jų gamintojas 1935 m. pasikeitė, galime manyti, kad A. Gerštykienės pagamintų ordinų galėtų būti apie 80, o „Gravelit / Graviūros“ – apie 90.

1 lentelė. Svastikos ordinu apdvanotų karininkų sąrašas¹¹⁶

Eil. nr.	Pavardė, vardas, data	Pareigos	Data
1.	ALANTA Povilas (1897–1940)	Kauno skautų rėmėjas, plk.	1939 02 16
2.	BABICKAS Kazys (1901–1968)	Kauno skautų ir skaučių rėmėjas, plk. ltn.	1940 02 16
3.	BARANAUSKAS Pranas (1902–1944)	Kėdainių tunto tuntininkas, ats. kpt.	1935 04 23
4.	BAUBLIAUSKAS Jokūbas (1895–?)	Radviliškio skautų vietininkijos vietininkas, plk. ltn.	1940 04 23
5.	BUDREVIČIUS Povilas (1892–1956)	Kauno r. vadijos vadas, ats. plk.	1935 04 23

¹¹² Apdovanota ordinais, *Skautybė* 15, 1938, p. 195.

¹¹³ Šv. Kazimiero – skautų globėjo diena, *Lietuvos aidas* 103, 1939 kovo 6, p. 10; Šv. Kazimiero – skautų patrono – diena Kaune, *Skautų aidas* 5, 1939, p. 122.

¹¹⁴ B. Gertaus nuotrauka su Svastikos ordinu paskelbta leidinyje *Lietuvos kariuomenės karininkai*, 1918–1953, t. 3, Vilnius, 2003, p. 173.

¹¹⁵ Skautu un viņu draugu svētki Jelgavā, *Zemgales balss* 104 (Jelgava), 1939, 9 maijā, p. 4; Valsts Prezidenta 265. rīkojums 1939.g. 13.septembrī, *Valdības Vēstnesis* 208 (Rīgā), 1939, 14 septembrī, p. 1.

¹¹⁶ Visų apdovanotųjų sąrašai yra parengti atskirai publikuoti.

LIETUVOS RESPUBLIKOS KARIUOMENĖ (1918–1940 M.)

6.	ČAPLIKAS Julius (1888–1941)	Skautų rėmėjas, II divizijos vadas, gen. ltn.	1935 04 23
7.	ČERNIUS Jonas (1898–1977)	Gen. št. plk.	1937 02 16
8.	DARIUS Steponas (1896–1933)	„Lituanicos“ pilotas, kpt.	1933 07 17
9.	DAUKANTAS Teodoras (1884–1960)	Buv. Lietuvos skautams remti draugijos c. v. pirmininkas, ats. gen. ltn.	1931 01 04
10.	GĖGŽNA Juozas (1897–1964)	Panevėžio skautų rėmėjas, amatų mokyklos direktorius, ats. vyr. ltn.	1939 02 16
11.	GENYS Petras (1894–1969)	Tauragės tunto skautų rėmėjas, 7 pėst. ŽK Butegidžio pulko vadas, plk.	1935 04 23
12.	GERTUS Bronius (1896–1973)	Gen. št. plk.	1939 03 ...
13.	GIEDRAITIS Juozas (1892–1967)	Raseinių apskrities viršininkas, plk. ltn.	1935 02 16
14.	GIRĖNAS Stasys (1893–1933)	„Lituanicos“ pilotas, ats. kpt.	1933 07 17
15.	GRIGALIŪNAS Juozas (1896–1959)	Kauno skautų rėmėjas, plk.	1939 02 16
16.	GUSTAITIS Antanas (1898–1941)	Aviacijos inžinierius, plk.	1937 02 16
17.	IGNATAVIČIUS Jonas (1894–1968)	Seinų r. skautų tunto rėmėjas, ats. kpt.	1933 11 01
18.	JAŠINSKAS Mykolas (1890–1962)	Rokiškio r. tunto rėmėjas, Rokiškio komendantas, plk. ltn.	1934 04 23
19.	JUOZAPAITIS Leonas (1901–1980)	Buv. Vilniaus skautas, kpt.	1933 11 01
20.	JURGELEVIČIUS Petras (1901–1992)	Skautininkas, kpt.	1920 04 23 1928 06 29
21.	KAMARAUSKAS Petras (1897–?)	Šiaulių r. tunto veikėjas, kpt.	1934 04 23
22.	KUKUTIS Mikas (1900–?)	Skautininkas, Klaipėdos gubernatūros reikalų vedėjas, ats. kpt.	1937 02 16
23.	LANSKORONSKIS Juozas (1893–1980)	Klaipėdos r. vadas, 6 p. Pilėnų kun. Margio pulko vadas, gen. št. plk.	1936 02 16
24.	MATULIONIS Vincas (1894–1943)	Vilkaviškio r. tunto rėmėjas, Vilkaviškio apskr. karo komendantas, plk. ltn.	1933 04 23
25.	MERKYS Antanas (1887–1955)	Kauno miesto burmistras, plk. ltn.	1934 04 23
26.	MICHALAUSKAS Kleofas Vytautas (1890–1943)	Šiaulių r. tunto vietininkas Mažeikiuose, plk. ltn.	1933 04 23
27.	MICHELEVIČIUS Antanas (1895–1956)	Jūrų skautų rėmėjas, plk. ltn.	1935 10 25
28.	MIKALAUSKAS Vytautas Sergejus (1901–1959)	Panevėžio skautų rėmėjas, mjr.	1940 04 23
29.	MOTIEJŪNAS-VALEVIČIUS Jonas (1893–1959)	Lietuvos skautams remti draugijos Utenos skyriaus pirmininkas, Utenos apskr. viršininkas, mjr.	1931 01 04

30.	MURNIKAS Petras (1886–1956)	Raseinių tunto rėmėjas, plk. ltn.	1935 10 25
31.	NAGEVIČIUS Vladas (1880–1954)	Skautų rėmėjas, gen. ltn.	1931 01 04
32.	NAVAKAS Kazimieras (1894–1945)	Brg. gen.	1937 04 23
33.	POPELIUČKA Klemensas (1892–1948)	Brg. gen.	1937 02 16
34.	PUODŽIŪNAS Jonas (1891–?)	Alytaus r. tunto rėmėjas, plk. ltn., gyd.	1933 04 23
35.	RAŠČIUS Jonas (1894–1951)	Biržų skautų rėmėjas, apskr. viršininkas, kpt.	1937 02 16
36.	RĖKLAITIS Antanas (1897–1977)	Tauragės skautų rėmėjų būrelių pirmininkas, gen. št. plk. ltn.	1939 02 16
37.	RĖKLAITIS Mikas (1896–1976)	1 p. DLK Gedimino pulko vadas, plk.	1935 02 16
38.	REKLAITIS Viktoras (1890–1942)	Kauno skautų rėmėjas, inžinierius, jūr. kpt.	1931 01 04
39.	RINKEVIČIUS Juozas (1899–1945)	Buv. Panevėžio tunto tuntininkas, I divizijos št. kpt.	1935 02 16
40.	ROZMANAS Vladas (1893–1943)	Panevėžio skautų rėmėjas, Biržų apskr. viršininkas, mjr.	1928 06 29 ¹¹⁷
41.	RUŽANCOVAS Aleksandras (1893–1966)	Kauno skautų rėmėjas, mjr.	1940 02 16
42.	SALADŽIUS Pranas (1893–1965)	Kauno skautų rėmėjas, Kauno miesto ir apskr. karo komendantas, plk. ltn.	1933 04 23
43.	SKLĖRIUS Alfonsas (1890–1943)	Panevėžio skautų rėmėjas, plk.	1940 04 23
44.	STAŠKEVIČIUS Antanas (1892–1942)	Skautų rėmėjas, Panevėžio miesto ir apskr. viršininkas, ats. ltn.	1933 11 01
45.	SVYLAS Aleksandras (1893–1936)	9 p. DLK Vytenio pulko vadas, plk.	1935 02 16
46.	TAMAŠAUSKAS Pranas (1878–1951)	Panevėžio skautų rėmėjas, gen. ltn.	1928 06 29
47.	TUMAS Juozas (1893–1977)	Kauno Šančių tunto rėmėjas, 2 p. DLK Algirdo pulko vadas, plk.	1936 02 16
48.	VAITKUS Feliksas (1907–1956)	JAV lietuvių lakūnas, ats. jaun. ltn.	1935 10 26
49.	VITKAUSKAS Marijonas (1893–1987)	Kauno skautų rėmėjas, plk. ltn.	1939 02 16
50.	ŽUKAITIS Stepas (1902–1961)	Panevėžio tunto vadovas, skautininkas, vyr. ltn.	1928 06 29
51.	ŽUTAUTAS Vladas (1896–1941)	Trakų tunto skautų rėmėjas, Trakų miesto ir apskr. komendantas, plk. ltn.	1936 02 16

¹¹⁷ Neįtrauktas į pirminius apdovanojimų sąrašus (*Skautų aidas* 5, 1928, p. 29).

Lelijos ordinas

1930 m. Lietuvos skautų brolijos statute nurodoma, kad Lelijos ordinas – lelijėlių ir rutos lapelių kombinacija, kurios viduryje yra Vytis. Nešiojamas kairėje krūtinės pusėje, prikabinamas prie žalio auksiniais kraštais kaspino. Ordinas teikiamas Lietuvos skautų brolijos aktyviems skautininkams ir užsienio skautų organizacijų skautininkams už nuopelnus Lietuvos skautų organizacijai¹¹⁸.

Šis ordinas buvo trečias pagal svarbą. Kaip ir numatyta statute, jis buvo teikiamas tik skautams. Lelijos ordinu daugiausia buvo apdovanoti skautams vadovavę asmenys. Taip pat būtent šis ordinas daugiausia buvo skirtas užsienio skautams apdovanoti. Iš viso Lelijos ordinu, skirtingais duomenimis, buvo apdovanota nuo 83 iki 99 asmenų.

Lelijos ordino pirmtakas buvo ženklas „Už pasižymėjimą“. Apie jį 1920 m. buvo rašoma, kad tai – paausutas, segamas prie balto kaspino ir duodamas skautui už ypatingą darbą ženklas¹¹⁹. Vėliau šis ženklas tapo Lietuvos jūrų skautų garbės ženklu „Už nuopelnus“. Šiuo ženklu pirmieji trys Lietuvos jūrų skautai buvo apdovanoti 1926 m., bet tikrieji ženklai jiems buvo įteikti vėliau, įtraukus jūrų skautus į Lietuvos skautų broliją.

Ženklo „Už nuopelnus“ projektą pagal Latvijos skautų Baltosios lelijos garbės ženklo pavyzdį parengė P. Jurgelevičius (Jurgėla). 1927–1928 m. Lietuvos skautų brolija perėmė šį Lietuvos jūrų skautų ženklą ir pavadino jį Lelijos ordinu¹²⁰. Pirmą kartą Lelijos ordinais skautai buvo apdovanoti 1928 m. birželio 29 d. Iš viso tuo metu buvo apdovanota 20 asmenų¹²¹, tačiau apdovanojimai jiems buvo pagaminti ir įteikti tik 1931 m.¹²² Lelijos ordino projektas pirmą kartą buvo publikuotas 1930 m.¹²³ Kaip ir

¹¹⁸ Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 30.

¹¹⁹ Jurgelevičius P., Pirmieji skauto žingsneliai, *Ateitis* 9, 1920, p. 186.

¹²⁰ Jurgėla P., *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 202.

¹²¹ Lietuvos skautų brolijai. 1928 m. birželio 29 dienos įsakymas Nr. 1, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 29. Įsakyme įrašyta 18 pavardžių, bet taip pat buvo apdovanoti ir dar du: Vytautas Einoris ir Saulaitis (Saulius) Antanas.

¹²² B., Skautų veikėjų suvažiavimas, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 5.

¹²³ Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 76.

visi kiti, šie ordinaai pirmą kartą buvo įteikti 1931 m. sausio 3 d. Tą dieną Lelijos ordinaai buvo įteikti ir dar 13 asmenų¹²⁴. Tų pačių metų vasarą buvo apdovanoti ir 4 užsieniečiai. Tad iš viso 1931 m. buvo įteikti 37 Lelijos ordinaai.

Pirmuosius Lelijos ordinaus pagamino A. Gerštykienė (5 pav.). Pagal jos 1931 m. kovo 24 d. pateiktą sąskaitą už 40 pagamintų Lelijos ordinaų buvo sumokėta 320 litų (po 8 litus už vieną)¹²⁵. Ordinaai buvo gauti dalimis, o pirmieji 21 vnt. – 1931 m. sausio 3 d.¹²⁶ 1932 m. Lelijos ordinaais buvo apdovanota 10 asmenų, iš jų 9 – užsieniečiai. Pagal 1931 m. rugsėjo 2 d. parengtą Lietuvos skautų sąjungos 1932 m. sąmatos projektą buvo numatyta pagaminti 20 Lelijos ordinao ženklų po 9 litus už vieną, bet šio sumanymo vėliau atsisakyta¹²⁷. Remiantis išlikusiomis sąskaitomis, ordinaų tais metais negaminta. Vadinas, iš 47 iki tol apdovantų asmenų 7 ordinaus gavo vėliau. 1933 m. A. Gerštykienė pagamino 20 Lelijos ordinaų (balandžio 23 d. – 1, rugpjūčio 16 d. – 5, lapkričio 4 d. – 14), už juos buvo sumokėta 200 litų (po 10 litų už vnt.)¹²⁸. Tais metais ordinaais buvo apdovanota 10 asmenų (vasario 16 d. – Sofija Čiurlionienė (1886–1958), rugpjūčio 17 d. – pasaulio skaučių vadovė Olave

5 pav. Lietuvos skautų sąjungos Lelijos ordinas (1931–1935 m.).
Dailininkas
P. Jurgelevičius (Jurgėla).
Pagamintas graverės
A. Gerštykienės (*Trakų istorijos muziejus*)

¹²⁴ Alg., Reikšmingas Lietuvos skautų sąjungos veikėjų suvažiavimas, *Lietuvos aidas* 4, 1931 sausio 7, p. 5; Lietuvos skautų sąjungos šefo įsakymai. Įsakymas Nr. 7, 9, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 2, 3.

¹²⁵ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1931, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 48, l. 12 ir 161.

¹²⁶ Ten pat, l. 1.

¹²⁷ Sąjungos tarybos posėdžių protokolai. Sąjungos vyriausiojo štabo pajamų–išlaidų sąmatos ir biudžetas, 1931–1937, *LCVA*, f. 576, ap. 5, b. 15.

¹²⁸ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 292, 349, 522; Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 44, 46, 52.

Baden-Powell (1889–1977), balandžio 23 d. – keturi, lapkričio 1 d. – taip pat keturi asmenys). 1934 m. sąskaitų nėra išlikę, tad ar ordinais buvo apdovanoti septyni asmenys, iš jų penki – užsieniečiai. Jei 1934 m. ordinais nebuvo gaminami, vadinas, jie dar nebuvo įteikti keturiems asmenims. Paskutinį kartą A. Gerštykienė užsakytus ordinais pagamino 1935 m. Graveriui pagal vasario 15 d. pateiktą sąskaitą už 15 Lelijos ordinų buvo sumokėti 135 litai (po 9 litus už vnt.)¹²⁹. Tais metais buvo apdovanoti tik keturi asmenys. Tad A. Gerštykienės pagamintais ordinais buvo apdovanoti visi tie, kurie jų dar nebuvo gavę, taip pat jų užteko ir keturiems asmenims, apdovanojamiems 1935 m., ir septyniems, apdovanojamiems 1936 m.

Nuo 1937 m. Lelijos ordinais pradėjo gaminti naujas gamintojas – graviūros dirbtuvė „Gravelit“ (6 pav.). Jai 1937 m. gegužės 1 d. už pagamintus Lelijos ordinais buvo sumokėta 90 litų¹³⁰. 1938 m. lapkričio 15 d. tai

6 pav. Lietuvos skautų sąjungos Lelijos ordinas (1937–1940 m.), pagamintas firmos „Gravelit / Graviūra“ (LNM)

pačiai firmai, bet pervadinai į „Graviūra“, pagal spalio 12 d. sąskaitą už Lelijos ordinais sumokėti 204 litai¹³¹. Deja, bet kiek už šias pinigų sumas buvo pagaminta ordinų, sąskaitose nenurodyta. Žinodami, kad A. Gerštykienės pagaminti ordinais kainavo po 8–10 litų, spėjame, kad panašia kaina jie turėjo būti parduodami ir naujojo gamintojo. 1937 m. 90 litų sąskaita rodytų, kad vienas ordinas galėjo būti pagamintas už 9 litus arba 7,5 lito ir buvo pagaminta 10 arba 12 ordinų,

¹²⁹ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausiojo štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 147.

¹³⁰ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmosios kasos knyga, 1937, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 18.

¹³¹ Tarybos pirmosios kasos knyga, 1938, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 379, l. 82.

o 1938 m. – 24 ordinai po 8,5 lito už vienėtą. Ordinų kainos sumažinimas labai tikėtinas, nes vienu litu šis gamintojas sumažino ir Svastikos ordino gamybos kainą. 1939 m. sąskaitų nėra išlikę, bet žinoma, kad tais metais ordinų gamybai buvo išleista 280,55 lito¹³². Paskutinį kartą užsakytus Lelijos ordinus „Graviūros“ firma pagamino 1940 m. Pagal pateiktą gegužės 1 d. sąskaitą už 5 Lelijos ordinus buvo sumokėta 60 litų¹³³. Tad 1940 m. pagaminti Lelijos ordinai kainavo jau po 12 litų. Tokį ženklų kainos šuolį turėjo lemti padidėjusios ordinų gamybos sąnaudos. Gaminant Lelijos ir Svastikos ordinus buvo naudojamas auksas. Svastikos ordinų buvo auksojuojama centrinėje dalyje esanti lelija, o Lelijos ordinams aukso reikėjo dvigubai daugiau, nes buvo auksojuojamos keturios stilizuotos lelijos. Dėl prasidejusio Antrojo pasaulinio karo aukso kaina nuo 1938 m. iki 1940 m. šoktelėjo 1,5 karto. Kiek aukso reikėjo vieno ordino gamybai, nežinoma, bet būtent aukso brangimas ir turėjo lemti išaugusią ordinų savikainą.

Kaip ir kitų skautų ordinų, Lelijos ordino juostelės buvo užsakomos papildomai ir jų gamintojai buvo skirtingi: firma „Joli“, A. Varnienė, M. Jančienė, „Marginiai“.

Kaip jau rašyta, Lelijos ordinu, skirtingais duomenimis, buvo apdovanojama nuo 83 iki 99 asmenų. P. Jurgėla pateikia 99 pavardes¹³⁴, A. Astikas nurodo, kad apdovanojama ne mažiau kaip 88 asmenys¹³⁵, o V. Kavaliauskas paskelbė 83 pavardes¹³⁶. Bet apdovanojimų buvo gerokai daugiau. 1935 m. paskelbtais duomenimis, Lelijos ordinu jau buvo apdovanojami 65 asmenys¹³⁷. Tačiau į šį sąrašą neįrašytas 1934 m. apdovanojamas latvis Belizaras

¹³² L.S.S. tarybos pirmijos 1939 m. sąmatos vykdymas, *Skautybė* 9, 1940, p. 264.

¹³³ Lietuvos skautų sąjungos pajamų ir išlaidų dokumentai, 1940, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 383, l. 26.

¹³⁴ Jurgėla P., *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 101–102, 282.

¹³⁵ Astikas A., *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 87.

¹³⁶ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 669–670.

¹³⁷ Žagaraitis A., Lietuvos skautų sąjungos penkmetis, *Karys* 48, 1935 lapkričio 28, p. 1200 (nurodytas skaičius – 63); Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 72–74 (pateiktos 62 pavardės, neįtraukta pasaulio skaučių vadovė Olave Baden-Powell, vienas estas ir Jonas Kirlys, apdovanojamas 1935 m. spalio 25 d.); L.S.S. ordinai apdovanojami, *Lietuvos skautų sąjunga: Lietuvos skautų sąjungos įstatymas: Lietuvos skautų sąjungos statutas: 1930.X.–1935.X trumpa veikimo apžvalga ir sudėties žinios*, Kaunas, 1935, p. 31–32 (pateiktos 65 pavardės).

Radziņas. Spauldoje galime rasti informacijos ir apie dar tris apdovanotus žmones. Dienraštyje „Lietuvos aidas“ parašyta, kad 1931 m. Lelijos ordinu buvo apdovanotas Albinas Graževičius (Gražiūnas)¹³⁸, o 1932 m. apdovanoti latviai Stanislovas Burlevičius ir vyr. ltn. Georgas Eduardas Vikš-Sobolevskis¹³⁹. Tačiau jokiuose oficialiuose sąrašuose šios pavardės neminimos. Lelijos ordinu S. Burlevičius tikrai negalėjo būti apdovanotas, bet jam galėjo būti įteiktas Svastikos ordinas, skirtas dar 1928 m. Ar buvo apdovanoti kiti du asmenys, ar tai tik laikraščiuose paskelbta klaidinga informacija – neaišku. Remiantis vėlesniais statistiniais duomenimis, Lelijos ordinu buvo apdovanota: 1936 m. – 7 asmenys, 1937 m. – 7 lietuviai ir 10 užsieniečių, 1938 m. – 10 asmenų¹⁴⁰. Dar 10 asmenų, tarp jų – 2 lietuviai – Studentų skautų korporacijos „Vytis“ skautininkas Vilius Bražėnas (1913–2010) ir Jurbarko tunto tuntininkas skautininkas Kostas Korzonas (1909–2000) – ir 8 užsieniečiai, apdovanoti pačioje 1938 m. pabaigoje¹⁴¹. 1939 m. vasario 16 d. ir gruodžio 8 d. įsakymais buvo apdovanoti du asmenys, 1940 m. vasario 16 d. ir balandžio 23 d. – dar trys. Tad iš viso Lelijos ordinais buvo apdovanota ne mažiau kaip 115 asmenų, tarp jų – 28 moterys, 80 lietuvių ir net 35 užsieniečiai, t. y. 14 % daugiau, nei buvo žinoma iki šiol. Tarp visų apdovanotųjų buvo 15 mokytojų ir 20 Lietuvos ir užsienio karininkų, tarp jų – trys mokytojai (žr. 2 lentelę). Žinodami pagamintų ordinų skaičių ir tai, kad jų gamintojas pasikeitė 1937 m., galime manyti, kad A. Gerštykienės pagamintų ordinų galėtų būti apie 72, o „Gravelit / Graviūros“ – apie 43. Kaip ir Svastikos, Lelijos ordinų gamintojus galima atskirti pagal juostelių skersinukus – A. Gerštykienės pagaminti iš vielutės, o „Gravelit / Graviūros“ – plokštelės.

¹³⁸ Alg., Reikšmingas Lietuvos skautų sąjungos veikėjų suvažiavimas, *Lietuvos aidas* 4, 1931 sausio 7, p. 5.

¹³⁹ Grįžo pulk. Šaraukas, *Lietuvos aidas* 166, 1932 liepos 25, p. 6.

¹⁴⁰ Apdovanota ordinais, *Skautybė* 15, 1938, p. 195.

¹⁴¹ Kas yra apdovanotieji mūsų garbės ženklais užsienių skautai, *Skautų aidas* 24, 1938, p. 509.

2 lentelė. Lelijos ordinu apdovanotų karininkų sąrašas

Eil. nr.	Pavardė, vardas, data	Pareigos	Data
1.	JASINEVIČIUS Juozas (1904–1978)	Ukmergės skautų tunto tuntininkas, skautininkas, mokytojas, ats. jaun. ltn.	1937 02 16
2.	JURGELEVIČIUS (Jurgėla) Petras (1901–1992)	Skautininkas, kpt.	1931 01 04
3.	KALMANTAS Mikas (1895–1976)	Vyr. skautininkas, plk. ltn.	1931 01 04
4.	KAZAKEVIČIUS Juozas (1905–?)	Kauno r. tunto skautininkas, sanitarijos jaun. ltn.	1931 04 23
5.	KORSAKAS Kostas (1905–?)	Šiaulių skautų tunto skautininkas, mokytojas, ats. jaun. ltn.	1937 02 16
6.	KRAUNAITIS Izidorius (1899–1964)	Skautininkas, mjr.	1933 11 01
7.	KUKUTIS Mikas (1900–)	Klaipėdos r. tunto tuntininkas, skautininkas, kpt.	1934 04 23
8.	MAČIUIKA Antanas (1901–1940)	Vyr. skautininkas, mjr.	1933 11 01
9.	MAŽEIKA Juozas (1905–1993)	Utenos r. tunto paskautininkis, mokytojas, ats. jaun. ltn.	1933 11 01
10.	METELICINAS Aleksas (1908–?)	Kauno Šančių tunto skautininkas, jaun. ltn.	1936 04 23
11.	MIKELEVIČIUS (Michelevičius) Bronius (1910–1986)	Vyr. skautų štabo paskautininkis, Panevėžio jūrų skautų draugininkas, jaun. ltn.	1928 06 29
12.	PEČIŪRA Vytautas (1908–1986)	Vyr. skautų štabo bendradarbis paskautininkis, jaun. ltn.	1931 01 04
13.	ŠARAUSKAS Juozas (1894–1941)	LSS vyr. skautininkas, plk.	1931 01 04
14.	ŠENBERGAS Vsevolodas (1898–1985)	Užsienio dalies vedėjas, vyr. skautininkas, mjr.	1928 06 29
15.	VALUŠIS Aloyzas (1901–1998)	Užsienio dalies vedėjas, vyr. skautininkas, mjr.	1932 04 23
16.	ŽUKAITIS Stepas (1901–1961)	Buv. Panevėžio tunto tuntininkas, vyr. skautininkas, kpt.	1933 04 23
Užsieniečiai			
17.	BURT Alfred (1875–1949)	Anglijos skautų vadovas, brg. gen.	1932 04 23
18.	GOPPERS Karlis (1876–1941)	Latvijos skautų vadovas, gen.	1931 05 12
19.	KOIK Alo (1892–1940)	Estijos skautų vyriausios vadijos viršininkas, mjr.	1937 02 16
20.	LENDIŅŠ Jānis (1892–1945)	Latvijos skautų užsienio dalies vedėjas, plk.	1934 07 28

Maltos kryžius

7 pav. Lietuvos skautų sąjungos
Maltos kryžiaus projektas

1930 m. Lietuvos skautų brolijos statute nurodoma, kad Maltos kryžius yra dviejų laipsnių: bronzinis ir sidabrinis. Abiejų laipsnių kryžius dėvimas kairėje krūtinės pusėje: bronzinis – prikabinamas prie raudono baltais pakraščiais kaspino, sidabrinis – prikabinamas prie balto raudonais kraštais kaspino. Maltos kryžius teikiamas už žygdarbius gelbstint artimą ir tėvynę; antro laipsnio ordinas – už žmogaus gyvybės išgelbėjimą ar kitą žygdarbį, kai nebuvo pavojaus jo (gelbėtojo) gyvybei, pirmo laipsnio – už žygdarbį, atliktą, kai buvo kilęs pavojus jo gyvybei¹⁴². Apie šio ordino dizainą statute nerašoma, bet pateikta iliustracija (7 pav.)¹⁴³.

Kolekcininkai A. Astikas ir V. Kavaliauskas teigė, kad šie ordinarai niekam neįteikti, nes nebuvo pagaminti, tačiau savo knygose jie pateikė labai detalius (net nurodė matmenis) ordinų išvaizdos aprašymus¹⁴⁴. Kuo remiantis tai buvo padaryta, autoriai nepaaiškino.

Dviejų laipsnių – sidabrinio ir bronzinio – Maltos kryžiaus, įsteigto dar 1920 m., juostelės iš pradžių skyrėsi – vieno buvo mėlyna, kito – raudona. Pirmą kartą Sidabrinis (Maltos) kryžius buvo įteiktas 1923 m. birželio 25 d., o Bronzinis kryžius – 1925 m. balandžio 19 d.¹⁴⁵ Iki 1930 m. šis apdovanojimas buvo įteiktas tik tris kartus¹⁴⁶. Priėmus Lietuvos skautų brolijos

¹⁴² Lietuvos skautų brolijos statutas ir jo priedai, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 29–30.

¹⁴³ Ten pat, p. 76.

¹⁴⁴ Astikas A., Lietuvos ordinarai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940, Vilnius, 1993, p. 89–90; Kavaliauskas V., Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinarai ir medaliai, Vilnius, 2001, p. 442.

¹⁴⁵ Lietuvos skautų asociacijai įsakymas, Skautų aidas 23, 1925, p. 2.

¹⁴⁶ Trečią kartą apdovanojimas – Sidabrinis kryžius buvo įteiktas 1925 m. kovo 14 d.

statutą, pradėta rūpintis asmenų, apdovanotų šiais ženklais, atranka ir visų skautų garbės ženklų gamyba. Pirmieji keturi naujaisiais Maltos kryžiais buvo apdovanoti jau 1931 m. sausio 4 d. Visi jie turėjo gauti II laipsnio apdovanojimus, bet, skirtingai nuo Svastikos ir Lelijos ordinų, Maltos kryžiai dar nebuvo pagaminti. Pagal Lietuvos skautų sąjungos 1931 m. rugsėjo 2 d. parengtą 1932 m. sąmatos projektą, tais metais už 150 litų turėjo būti pagamintas Maltos kryžiaus projektas, o už 750 litų – po 50 abiejų laipsnių ordinų (I laipsnio – po 8, II laipsnio – po 7 litus)¹⁴⁷. 1932 m. vasario mėn. „Skautų aide“ buvo pranešta, kad skautai už atliktus žygdarbius gelbstint gyvybes gali būti apdovanoti Maltos kryžiumi, ir paskelbtas raginimas tuntininkams Vyriausiajam skautų štabui pranešti apie skautų ir skaučių atliktus žygdarbius¹⁴⁸. 1932 m. šiuo ordinu buvo apdovanoti dar keturi asmenys: vienas – I laipsnio, trys – II laipsnio. 1935 m. spalio 16 ir 19 d. šie apdovanojimai buvo skirti paskutinį kartą, juos gavo trys žmonės. Iš viso nuo 1923 iki 1935 m. Maltos kryžiumi buvo apdovanota 14 asmenų: I laipsnio – 3, II laipsnio – 11. Tarp apdovanotųjų buvo ir dvi moterys.

Skirtingoje literatūroje nurodyta, kad apdovanotų asmenų buvo mažiau – 12¹⁴⁹, 13¹⁵⁰, tik P. Jurgėla paminėjo 14¹⁵¹. P. Jurgėla kaip vieną pirmųjų, apdovanotų Maltos kryžiumi, paminėjo Marijampolės skiltininką G. Sakalauską, bet apie šį apdovanotą asmenį niekur kitur nerašoma ir į jokių kitus sąrašus jo pavardė neįtraukta. Tačiau oficialiuose aktuose kaip apdovanotas 1923 m. birželio 25 d. minimas Kazlauskas, bet pastarojo pavardės vėliau sudarytuose sąrašuose nebeliko. Pažymėtina, kad visuose sudarytuose apdovanotų asmenų sąrašuose netikslumų yra ir kur kas daugiau. Pirmiausia tiek archyvinėje byloje paminėta¹⁵², tiek P. Jur-

¹⁴⁷ Sąjungos tarybos posėdžių protokolai. Sąjungos vyriausiojo štabo pajamų–išlaidų sąmatos ir biudžetas, 1931–1937, LCVA, f. 576, ap. 5, b. 15.

¹⁴⁸ Skautų žygdarbiai pažymėti, *Skautų aidas* 4, 1932, p. 1a.

¹⁴⁹ **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 666.

¹⁵⁰ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 89; **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 444; L.S.S. ordinais apdovanoti, *Lietuvos skautų sąjunga: Lietuvos skautų sąjungos įstatymas: Lietuvos skautų sąjungos statutas: 1930.X.–1935.X trumpa veikimo apžvalga ir sudėties žinios*, Kaunas, 1935, p. 32; **Žagaraitis A.**, Lietuvos skautų sąjungos penkmetis, *Karys* 48, 1935 lapkričio 28, p. 1200.

¹⁵¹ **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 460.

¹⁵² Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 76.

gėla, tiek V. Kavaliauskas nurodo, kad skautas Povilas Protas buvo apdovanotas 1926 m. Tačiau įsakymas dėl šio skauto apdovanojimo buvo paskelbtas dar 1925 m. „Skautų aide“¹⁵³. Taip, matyt, atsitiko dėl to, kad leidinyje klaidingai įrašyta 1926 m. data. Dar vienas neaiškumas kilo dėl 1935 m. apdovantų asmenų. Remiantis spalio 16 d. skautų šefo įsakymu, II laipsnio Maltos kryžiumi buvo apdovanota Halina Pagirskytė¹⁵⁴, bet vėliau „Skautų aide“ randame įrašą, kad apdovanota Bronė Jasiukevičiūtė¹⁵⁵. Vėliau visuose leidiniuose minima tik ši skautė.

Kodėl Maltos kryžiaus ordinu vėliau niekas nebuvo apdovanotas ir kodėl jis taip niekada ir nebuvo pagamintas, archyviniai šaltiniai neatskleidžia. Žinoma tik tai, kad šio apdovanojimo problematika buvo svarbi dar ir 1940 m. Tų metų balandžio 28 d. Lietuvos skautų sąjungos tarybos posėdyje brolijos vadas plk. J. Šarauškas pasiūlė Maltos kryžiaus ordino pavadinimą pakeisti į kitą ir pavadinti jį Budžio kryžiumi, bet dėl nesutarimų nutarta šio klausimo nesvarstyti ir palikti pirmijai paieškoti tinkamiausio pavadinimo. Taip pat buvo prašoma jos pakeisti ir kitus ordinus¹⁵⁶. Ar buvo norima pakeisti tik pavadinimus, ar ir ordinų išvaizdą – neaišku.

Ordinas „Už nuopelnus“

Lietuvos skautų brolijos statute nurodoma, kad ordinas „Už nuopelnus“ – tai medalis, kurio vienoje pusėje yra užrašas „Už nuopelnus“ ir brolijos ženklelis tarp dviejų rūtis šakelių, o kitoje pusėje – užrašas „Budėk“ ir pavaizduota skautiška saliuotuoji ranka (8 pav.). Ordinas nešiojamas kairėje krūtinės pusėje, prikabinamas prie geltono žaliais kraštais kaspino. Organizacijos vienetas gautą ordiną tvirtina prie vėliavos koto. Ordinas gali būti teikiamas Lietuvos skautų brolijos nariams, organizacijos vienetais ir ne skautams už žymų pasitarnavimą brolijai darbu¹⁵⁷.

Šis ordinas buvo žemiausio laipsnio Lietuvos skautų apdovanojimų

¹⁵³ Lietuvos skautų asociacijai, *Skautų aidas* 21–22, 1925, p. 1.

¹⁵⁴ Lietuvos skautų sąjungos šefo aktai, Nr. 12, *Skautų aidas* 15, 1935, p. 234.

¹⁵⁵ Lietuvos skautų sąjunga 1935 m., *Skautų aidas* 18, 1935, p. 281.

¹⁵⁶ Protokoliai ir veikimo planai, 1940, *LCVA*, f. 576, ap. 4, b. 41, l. 2.

¹⁵⁷ *Lietuvos skautų brolijos statutai ir jo priedai*, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 29–30.

sistemoje. Kadangi skautai – organizacija, ugdanti vaikus ir jaunimą, nieko keisto, kad šiuo ordinu buvo apdovanota labai daug 16–20 metų skautų. Ordinas taip pat dažnai buvo teikiamas ir skautams vadovaujantiems jauniems mokyklų mokytojams. Pagal išvaizdą apdovanojimas turėjo būti vadinas ne ordinu, o medaliu. Būtent taip jis neretai ir vadintas tuometėje spaudoje ir archyvinėse bylose. Įvairioje literatūroje nurodoma, kad iš viso ordinu „Už nuopelnus“, skirtingais duomenimis, buvo apdovanota nuo 186 iki 250 asmenų ir 3 draugovės.

Literatūroje rašoma, kad ordinas „Už nuopelnus“ įsteigtas 1928 m., ir pateiktos tais metais keturių apdovanojimų pavardės¹⁵⁸. Tačiau nei archyviniai, nei spaudos duomenys šio ordino įsteigimo datos nepatvirtina, be to, jokiuose šaltiniuose nepavyko rasti duomenų, kad literatūroje minimi asmenys būtų buvę apdovanoti. Pirmieji garbės ženklą „Už nuopelnus“ įsteigė Lietuvos jūrų skautai ir šiuo ženklu 1926 m. apdovanojo tris skautus. Tačiau jiems ženklai nebuvo įteikti, o Lietuvos jūrų skautams įsijungus į Lietuvos skautų broliją, ženklas „Už nuopelnus“ (projektas) buvo pervardytas į Lelijos ordiną. 1928 m. birželio 29 d., skelbiant įsakymą dėl apdovanojimo Svastikos ir Lelijos ordinais, ordinas „Už nuopelnus“ visai nepamirėtas. Apie ordiną „Už nuopelnus“ neužsiminta ir aprašant 1928 m. birželio 29–30 d. Kaune vykusią Lietuvos tautinę skautų stovyklą, nors kiek buvo apdovanota Svastikos ir Lelijos ordinais – parašyta¹⁵⁹. Tiesa, archyviniuose šaltiniuose galime rasti žinutę, kad 1928 m. apdova-

8 pav. Lietuvos skautų sąjungos ordinas „Už nuopelnus“ (1935–1940 m.), pagamintas firmos „Gravelit / Graviūra“ (LNM)

¹⁵⁸ **Astikas A.**, *Lietuvos ordinais, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 88; **Kavaliauskas V.**, *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinais ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 451–452. **Jurgėla P.**, *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 99.

¹⁵⁹ Lietuvos tautinė skautų stovykla Kaune, *Skautų aidas* 5, 1928, p. 12.

notųjų ordinais „Už nuopelnus“ būta. 1934 m. spalio 22 d. buvo kreiptasi į vyriausiąjį skautininką su prašymu įteikti ordiną „Už nuopelnus“ Vaclovui Auguliui ir Izidoriui Jonaičiui, kurie juo buvo apdovanoti 1928 m. tautinėje stovykloje, bet apdovanojimai jiems dar neįteikti¹⁶⁰. Šiems asmenims ordinai „Už nuopelnus“ oficialiai buvo įteikti 1934 m. spalio 28 d., Vytauto Didžiojo universiteto studentų skautų korporacijai „Vytis“ švenčiant dešimtmečio sukaktį¹⁶¹.

Ordino „Už nuopelnus“ piešinio projektas pirmą kartą buvo publikuotas 1930 m. Lietuvos skautų brolijos statute ir leidinyje „Skautų aidas“¹⁶², o pirmieji ordinai „Už nuopelnus“ įteikti 1931 m. sausio 4 d. įsakymu. Tą dieną apdovanojimai buvo įteikti 9 asmenims ir Panevėžio Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio draugovei¹⁶³. Kad ordinu „Už nuopelnus“ pirmą kartą asmenys buvo apdovanoti tik 1931 m., patvirtina ir dar trys šaltiniai. Pirmiausia – laikinasis ordino pažymėjimas (teiktas iki diplomų pagaminimo), pažymėtas pirmuoju numeriu, išduotas 1931 m. sausio 12 d. vyr. skiltininkui Kaziui Bandžiui, kuris buvo apdovanotas tų pačių metų sausio 4 d.¹⁶⁴ Antra – archyve yra išlikęs sąsiuvinis, kuriame pateikti ordinu „Už nuopelnus“ apdovantų skautų sąrašai. Šiame sąsiuvinyje skautai surašyti eilės tvarka pagal apdovanojimo laiką, jis pradedamas nuo 1931 m. sausio 4 d.¹⁶⁵ Trečia – archyve saugoma byla, kurioje yra skautų ordiniais apdovantų asmenų sąrašas, sudarytas 1935 m. gale¹⁶⁶. Iš šio sąrašo matyti, kad ordinas „Už nuopelnus“ pradedamas teikti tik nuo 1931 m. Tačiau įdomu tai, kad abiejuose sąrašuose nepaminėti ne tik asmenys, apdovanoti 1928 m., bet ir V. Augulis bei I. Jonaitis, kurie buvo apdovanoti 1934 m. Galima būtų manyti, kad asmenys, kurie buvo apdovanoti 1928 m., ir jų apdovanojimai galėjo būti oficialiai nepripažinti Vyriausiojo skautų štabo arba tuo

¹⁶⁰ Vyriausio skautininko įsakymai ir įsakymams medžiaga, 1934, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 90, l. 44.

¹⁶¹ K. M-kas, Didelė V. D. U-to studentų skaučių-tų dešimtmečio šventė, *Skautų aidas* 22, 1934 lapkričio 15, p. 398–399.

¹⁶² *Lietuvos skautų brolijos statusas ir jo priedai*, [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.], Kaunas, 1930, p. 76; *Skautų aidas* 1, 1930, p. 13.

¹⁶³ Lietuvos skautų sąjungos šefo įsakymai. Įsakymas Nr. 6, *Skautų aidas* 1, 1931, p. 3.

¹⁶⁴ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 452.

¹⁶⁵ Narių apdovanojimo sąrašai, 1928–1940, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 3.

¹⁶⁶ Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 76–78.

metu ordinas „Už nuopelnus“ dar nebuvo oficialiai įteisintas. Tad oficialia ordino „Už nuopelnus“ įsteigimo data reikėtų laikyti 1930 m.

Pirmuosius ordinus „Už nuopelnus“ pagamino A. Gerštykienė. Pagal jos 1931 m. birželio 17 d. pateiktą sąskaitą už 31 pagamintą bronzinį medalį buvo sumokėti 155 litai (po 5 litus už vieną). Kartu buvo pagamintas ir vienas sidabrinis medalis, kurio kaina – 40 litų¹⁶⁷. Pagal 1931 m. rugsėjo 2 d. parengtą Lietuvos skautų sąjungos 1932 m. sąmatos projektą, buvo numatyta pagaminti 50 ordinų „Už nuopelnus“ po 6 litus už vieną, bet šio sumanymo atsisakyta¹⁶⁸. Remiantis išlikusiomis sąskaitomis, ordinų 1932 m. negaminta. 1933 m. A. Gerštykienė pagamino 41 ordiną „Už nuopelnus“: 1933 m. vasario 15 d. – 6 už 24 litus, 1933 m. balandžio 23 d. – 15 už 60 litų, 1933 m. lapkričio 4 d. – 20 už 70 litų¹⁶⁹. Iš šių sąskaitų galime spręsti, kad pirmieji pagaminti ordinais kainavo po 4 litus, o vėlesni – po 3,5 lito. Archyvinių bylų su 1934 m. sąskaitomis neišlikę, tad kiek buvo pagaminta ordinų – nežinome. 1935 m. vasario 15 d. A. Gerštykienei už pagamintus 15 ordinų „Už nuopelnus“ buvo sumokėti 45 litai (po 3 litus už vnt.)¹⁷⁰. Tais pačiais metais ordinų gamybą perėmė firma „Gravelit“, kuriai pagal 1935 m. gegužės 11 d. sąskaitą už 10 ordinų „Už nuopelnus“ buvo sumokėta 30 litų¹⁷¹. Firma „Gravelit“, vėliau pavadinta „Graviūra“, šiuos ordinus gamino iki pat 1940 m. Tačiau išlikusiose kasos knygos, kiek ir kokių ordinų buvo pagaminta, nenurodyta (išskyrus 1940 m.). Kasos knygos rašoma, kad 1936 m. sausio 28 d. firmai „Gravelit“ už ordinus sumokėta 150 litų, o gegužės 20 d. už ordinus ir medalius – 123 litai¹⁷². Žinant, kad Lelijos ordinais buvo pradėti gaminti tik nuo 1937 m., ir tai, kokios jų buvo kainos, galima manyti, kad pagal pirmąją

¹⁶⁷ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1931, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 48, l. 323.

¹⁶⁸ Sąjungos tarybos posėdžių protokolai. Sąjungos vyriausiojo štabo pajamų–išlaidų sąmatos ir biudžetas, 1931–1937, *LCVA*, f. 576, ap. 5, b. 15.

¹⁶⁹ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1933, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 61, l. 104, 292, l. 522; Vyriausio štabo ūkio dalies kasos pinigų žurnalas, 1930–1933, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 22, l. 37, 44, 52.

¹⁷⁰ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 147.

¹⁷¹ Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo atskaitomybės dokumentai, 1935, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 135, l. 597.

¹⁷² Lietuvos skautų sąjungos Vyriausio štabo kasos knyga, 1936, *LCVA*, f. 576, ap. 1, b. 368, l. 5, 23.

sąskaitą buvo sumokėta už pagamintus Svastikos ordinus (25 vnt. po 6 litus), o pagal antrąją – už ordinus „Už nuopelnus“ (41 vnt. po 3 litus). Tačiau pagal antrąją sąskaitą galėjo būti sumokėta ir už penkis Svastikos ordinus, nes, žinant pagamintų ordinų ir apdovanotų asmenų skaičių, matyti, kad tiek jų trūktų. Tad 123 litai galėjo būti sumokėti ir už 5 Svastikos ordinus, taip pat už 31 ordiną „Už nuopelnus“. 1937 m. kovo 13 d. firmai „Gravelit“ už pagamintus ordinus buvo sumokėti 285 litai¹⁷³. Tų metų kasos knygoje mokėta suma už Lelijos ordinus atskirta, tad atrodo, kad pinigai buvo sumokėti tik už Svastikos ordinus ir ordinus „Už nuopelnus“. Žinant, kad tais metais Svastikos ordinu buvo apdovanota 13 asmenų, galima manyti, kad 1937 m. buvo pagaminta 10 arba 15 Svastikos ordinų ir 65 arba 75 ordinais „Už nuopelnus“. 1938 m. lapkričio 30 d. „Graviūrai“ už Svastikos, Lelijos ordinus ir ordinus „Už nuopelnus“ buvo sumokėta 308,50 lito¹⁷⁴. 1939 m. kasos knygų neišliko, bet spaudoje skelbta, kad ordinų gamybai buvo išleista 280,55 lito¹⁷⁵. 1940 m. gegužės 1 d. pagal „Graviūros“ pateiktą sąskaitą už 30 ordinų „Už nuopelnus“ buvo sumokėta 97,50 lito (po 3,25 litus už vnt.)¹⁷⁶. 1940 m. sąskaitos rodo, kad visų ordinų gamyba pabrango: Svastikos ordino – nuo 6 iki 8 litų, Lelijos ordino – nuo 8,5 iki 12 litų ir ordino „Už nuopelnus“ – nuo 3 iki 3,25 lito. Kada įvyko kainų pokytis, neaišku.

Kaip ir kitų skautų ordinų, ordino „Už nuopelnus“ juostelės buvo užsakomos papildomai ir jų gamintojai buvo skirtingi: 1931 m. – firma „Joli“, 1935 m. – A. Varnienė, 1936–1937 m. – M. Jančienė, 1938 m. – bendrovė „Marginiai“, 1940 m. – A. Varnienė. 1940 m. kovo 2 d. pagal A. Varnienės pateiktą sąskaitą už 5,5 metrų juostelėms ordino „Už nuopelnus“ ir Svastikos ordino juostelėms pagaminti buvo sumokėta 11 litų¹⁷⁷. Yra žinoma, kad vienam ordinui reikėjo nuo 6 iki 8 cm juostelės, tačiau iš turimų duomenų apskaičiuoti, kiek ordinų juostelių galėjo būti

¹⁷³ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1937, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 9.

¹⁷⁴ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmijos kasos knyga, 1938, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 379, l. 83.

¹⁷⁵ L. S. S. Tarybos pirmijos 1939 m. sąmatos vykdymas, *Skautybė* 9, 1940, p. 264.

¹⁷⁶ Lietuvos skautų sąjungos pajamų ir išlaidų dokumentai, 1940, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 383, l. 26.

¹⁷⁷ Lietuvos skautų sąjungos pajamų ir išlaidų dokumentai, 1940, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 385.

pagaminta, negalime. Tokie skaičiavimai negalimi dėl to, kad, be ordinų juostelių, buvo gamintos ir ordino „Už nuopelnus“ juostos vėliavoms, kurių ilgio ir pločio nežinome.

Kartu su ordinu buvo išduodamas ir apdovanojimo diplomas. Kada atsirado pirmieji ordino „Už nuopelnus“ diplomai ir kaip jie galėjo atrodyti, nežinome, bet, jei tokie buvo, jie turėjo būti piešti ir rašyti ranka. Tik 1937 m. visi ordinų diplomų blankai buvo atspausdinti spaustuvėje. Ordino „Už nuopelnus“ diplomo vinjetę nupiešė dailininkas B. Macutkevičius, jam 1937 m. lapkričio 12 d. už tai buvo sumokėti 25 litai¹⁷⁸.

Kaip jau rašyta, ordinu „Už nuopelnus“, skirtingais duomenimis, buvo apdovanota nuo 186 iki 250 asmenų ir 3 draugovės. P. Jurgėla pateikia 178 pavardes, bet nurodo, kad buvo apdovanota apie 250 asmenų¹⁷⁹, A. Astikas teigia, kad apdovanoti buvo ne mažiau kaip 186 žmonės ir 3 draugovės¹⁸⁰, o V. Kavaliauskas rašo, kad ordinu apdovanoti 186 asmenys, iš jų – 4 užsieniečiai ir 3 skautų organizacijos¹⁸¹, bet paskelbė tik 182 asmenų pavardes¹⁸². Bet, kaip rodo įvairūs to meto šaltiniai, apdovanojimų asmenų ir draugovių buvo gerokai daugiau.

1935 m. paskelbtais duomenimis, ordinu „Už nuopelnus“ jau buvo apdovanotas 121 asmuo¹⁸³, 1936 m. – 47 asmenys¹⁸⁴, o 1937 m. – 13 asmenų¹⁸⁵.

¹⁷⁸ Lietuvos skautų sąjungos tarybos pirmosios kasos knyga, 1937, LCVA, f. 576, ap. 1, b. 370, l. 58.

¹⁷⁹ Jurgėla P., *Lietuviškoji skautija*, 1975, p. 99–101, 282.

¹⁸⁰ Astikas A., *Lietuvos ordinai, medaliai ir ženkleliai 1918–1940*, Vilnius, 1993, p. 88.

¹⁸¹ Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliai*, Vilnius, 2001, p. 454.

¹⁸² Kavaliauskas V., *Už nuopelnus Lietuvai. 1918–1940 metais Lietuvos Respublikos ordinai ir medaliais pažymėtų Lietuvos ir užsienio piliečių sąrašas*, Vilnius, 2003, p. 669–670.

¹⁸³ Žagaraitis A., Lietuvos skautų sąjungos penkmetis, *Karys* 48, 1935 lapkričio 28, p. 1200; Įsakymai ir skautų apdovanojimo lapai, 1936, LCVA, f. 576, ap. 3, b. 210, l. 72–74; L.S.S. ordinai apdovanoti, *Lietuvos skautų sąjunga: Lietuvos skautų sąjungos įstatymas: Lietuvos skautų sąjungos statutas: 1930.X.–1935.X trumpa veikimo apžvalga ir sudėties žinios*, Kaunas, 1935, p. 32–34.

¹⁸⁴ Lietuvos skautų sąjungos vyriausio skautininko įsakymas Nr. 5, *Skautų aidas* 2, 1936, p. 34; M., Apdovanojami skautiškais ordinai ir pakeltieji į skautininkų laipsnius, *Karys* 21, 1936 gegužės 21, p. 522.

¹⁸⁵ Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 4, *Skautų aidas* 4, 1937, p. 83; Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 6, *Skautų aidas* 5, 1937, p. 105; Lietuvos skaučių seserių vadės įsakymas Nr. 11, *Skautų aidas* 8, 1937, p. 172.

P. Jurgėla savo knygoje iš apdovanotųjų tais metais paminėjo tik Bernardą Laurinavičių, tačiau asmuo tokia pavarde ordinu apdovanotas nebuvo¹⁸⁶. 1938 m. buvo apdovanoti 38 piliečiai ir dar ne mažiau kaip 13 užsieniečių¹⁸⁷. 1939 m. ordinu „Už nuopelnus“ apdovanoti 28¹⁸⁸, o 1940 m. – 33 asmenys¹⁸⁹. Tad iš viso ordinu „Už nuopelnus“ buvo apdovanoti net 293 asmenys, tarp jų – 75 moterys ir 17 užsieniečių. Tačiau nustatyti tikslų apdovanotųjų ir išdalintų ordinų skaičių sunku. Kaip jau minėta, sąrašuose nerandame 1934 m. apdovanotų V. Augulio ir I. Jonaičio, tačiau du asmenys į sąrašus įrašyti po du kartus¹⁹⁰. Archyvinuose šaltiniuose randame, kad 1937 m. birželio 10 d. aktu Nr. 10a ordinu buvo apdovanotas niekur kitur neminimas Amerikos lietuvis Vaclovas Rachinskas¹⁹¹. Galbūt šiuo ordinu buvo apdovanota dar ir daugiau niekur nepaminėtų asmenų. Pažymėtina, jog P. Jurgėla savo knygoje nurodė, kad 1936 m. ordinu buvo apdovanotas ir jūrų skautas Romualdas Dačinskas, o 1936–1940 m. – Šakių tunto adjutantas Kęstutis Kasponis, tačiau jokių tai patvirtinančių šaltinių rasti nepavyko. Dėl to jų ir asmenų, ordinu apdovanotų 1928 m., į apdovanotųjų sąrašus neįtraukiame. Ordinu „Už nuopelnus“ daugiausia buvo apdovanoti ne tik jauni skautai, bet ir 59 mokytojai, taip pat ne vienas karininkas. G. Globys nurodė tik ltn. Eugenijų Petrauską,¹⁹² bet jų buvo 11 (žr. 3 lentelę). Dar buvo ir apdovanotų skautų, kurie karininkais tapo vėliau.

¹⁸⁶ Apdovanotas Antanas Laurinavičius.

¹⁸⁷ Lietuvos skaučių seserijos vadės įsakymas Nr. 15, *Skautų aidas* 19, 1938, p. 395; Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 23, *Skautų aidas* 21, 1938, p. 426; Kas yra apdovanotieji mūsų garbės ženklais užsienių skautai, *Skautų aidas* 24, 1938, p. 509.

¹⁸⁸ Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 6, *Skautų aidas* 4, 1939, p. 86; Iš brolijos vado įsakymų, *Skautų aidas* 6, 1939, p. 142; Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 35, *Skautų aidas* 24, 1939, p. 502.

¹⁸⁹ Lietuvos skaučių seserijos vadės įsakymas Nr. 2, Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 6, *Skautų aidas* 4, 1940, p. 70; Iš seserijos vadės įsakymų, Lietuvos skautų brolijos vado įsakymas Nr. 14, *Skautų aidas* 8, 1940, p. 150; Lietuvos skaučių seserijos vadės įsakymas Nr. 7, *Skautų aidas* 11–12, 1940, p. 218.

¹⁹⁰ Kairys Juozas apdovanotas 1935 m. vasario 16 d. ir 1936 m. balandžio 23 d.; Romualdas Šeštakauskas apdovanotas 1933 m. lapkričio 1 d. ir 1934 m. balandžio 22 d.

¹⁹¹ Narių apdovanojimo sąrašai, 1928–1940, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 3.

¹⁹² **Globys G.**, Lietuvos karininkai skautiškoje veikloje, *Karo archyvas*, XXII t., 2007, p. 147.

3 lentelė. Ordinu „Už nuopelnus“ apdovanotų karininkų sąrašas

Eil. nr.	Pavardė, vardas, data	Pareigos	Am-žius	Data
1.	Avižonis Vytautas (1906–2000)	Vyr. skautų štabo bendradarbis, skiltininkas, gydytojas, ats. jaun. ltn.	30	1936 02 16
2.	Bandžius Kazys (1909–1945)	Kėdainių r. tunto vyr. skiltininkas, ats. ltn.	21	1931 01 04
3.	Butkus Mečislovas (1915–?)	Kauno Pilies skautų tunto vyr. skiltininkas, ats. jaun. ltn.	23	1938 10 31
4.	Cieminis Martynas Andrius (1913–1984)	Radviliškio skautų vietininkijos skiltininkas, ltn.	27	1940 04 23
5.	Karalius Pranas (1909–1993)	Vyr. skautų štabo bendradarbis, paskautininkis, mokytojas, ats. ltn.	26	1936 02 16
6.	Kišonas Vladas (1914–2007)	Kauno „Aušros“ skautų tunto I DLK Kęstučio draugovės draugininko skautų skyriaus padėjėjas, vyr. skiltininkas, mokytojas, ats. jaun. ltn.	22	1937 03 04
7.	Lesniauskas Viktoras (1910–2002)	Klaipėdos tunto paskautininkis, jaun. ltn.	25	1936 02 16
8.	Meškelis Benjaminas (1909–1941)	Alytaus skautų tunto vadijos narys, mokytojas, ats. jaun. ltn.	27	1937 02 16
9.	Namikas Juozas (1890–1978)	Utenos r. tunto mokytojas, ats. ltn.	43	1933 11 01
10.	Petrauskas Eugenijus (1905–1981)	Kauno r. tunto paskiltininkis, jaun. ltn.	25	1931 04 23
11.	Sidabras Simonas (1898–1967)	Telšių tunto skautas vytis, gimnazijos direktoriaus pavaduotojas, dailininkas, ats. vyr. ltn.	37	1936 02 16

Be asmenų, ordinas „Už nuopelnus“ buvo teikiamas ir pasižymėjusioms draugovėms. Tokių draugovių buvo ne trys, o devynios: 1931 m. Panevėžio Kęstučio draugovė; Kauno Birutės draugovė; Šiaulių Vytauto Didžiojo draugovė; 1932 m. Kauno Kęstučio draugovė; 1939 m. Kauno Algirdo draugovė; Kauno tvirtovės skautų vyčių draugovė; Vilniaus Gedimino draugovė; 1940 m. Rokiškio Prutenio draugovė; Šiaulių Dariaus-Girėno draugovė. Pagal skautų statutą, ordiną gavusi draugovė jį turėjo segti prie vėliavos. Tačiau ar tikrai ordinas buvo teikiamas draugovėms ir segamas prie vėliavos – nelabai aišku. Pirmoji 1931 m. sausio 3 d. ordinu „Už nuopelnus“ apdovanota Panevėžio draugovė savo vėliavą papuošė ordino kaspinu¹⁹³. Tik apie ordino kaspino ant vėliavos koto užrašimą rašoma

¹⁹³ *Skautų aidas* 3, 1931, p. 5.

ir 1932 m. kovo 4 d. ordiną įteikiant Kauno draugovei¹⁹⁴. Už šią plačią ordiną juostą firmai „Joli“ 1932 m. kovo 3 d. buvo sumokėta 30 litų¹⁹⁵. Trečią kartą – 1939 m. vasario 10 d., ordiną įteikiant Kauno Algirdo draugovei, vėl rašoma, kad brolijos vadas prisegė ordiną „Už nuopelnus“ „kaspiną“ (juostą) prie algirdėnų vėliavos¹⁹⁶. Tačiau archyvinėje byloje, kurioje pateiktas apdovanotųjų sąrašas, prie paminėtos 1939 m. gruodžio 8 d. apdovanotos Vilniaus Gedimino draugovės yra įrašas, kad „kaspinas“ ir ordiną įteikti¹⁹⁷. Šalia kitų išvardytų apdovanotų draugovių tokių įrašų nėra. Tad ar ordiną buvo įteiktas visoms draugovėms, ar tik daliai – lieka neaišku.

Žinodami tam tikrų pagamintų ordinų kieki ir tai, kad ordinų gamintojas pasikeitė 1935 m., galime manyti, kad A. Gerštykienės pagamintų ordinų galėtų būti iki 100, o „Gravelit / Graviūros“ – apie 200. Kaip ir Svastikos, taip ir Lelijos ordinų gamintojus galima atskirti pagal juostelių skersinukus – A. Gerštykienės pagaminti iš vielutės, o „Gravelit / Graviūros“ – plokštelės.

IŠVADOS

Apibendrinant straipsnyje pateiktus duomenis ir išsakytas mintis galima padaryti šias išvadas:

1. Gedimino vilko ordiną, iki 1930 m. vadintas Sidabrinio garbės vilko ženklu, įsteigtas 1920 m., pirmą kartą skirtas 1924 m., o pagamintas 1925 m. Ordinas buvo aukščiausiojo laipsnio. Svastikos ordiną iki 1930 m. vadintas ženklu. Įsteigtas ir pirmą kartą skirtas 1920 m., o pagamintas 1925 m. Lelijos ordiną įsteigtas 1927–1928 m. Nuo 1920 m. Lelijos ordiną pirmtakas buvo ženklas „Už pasižymėjimą“, vėliau pervardytas į ordiną „Už nuopelnus“, tapo Lietuvos jūrų skautų garbės ženklu. Pirmieji ženklai buvo skirti Lietuvos jūrų skautams 1926 m. Ženklo „Už nuopelnus“ projektą parengė P. Jurgelevičius (Jurgėla). Lietuvos skautų

¹⁹⁴ **Vėverselis V.**, Kaunas, *Karys* 12, 1932, p. 240; **Vėverselis V.**, Kauno tuntas. Draugovės dešimtmetis, *Skautų aidas* 6, 1932, p. 1a.

¹⁹⁵ Susirašinėjimas ūkio reikalais, 1932, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 67, l. 119.

¹⁹⁶ **Germanas**, Kauno Aušros tuntas, *Skautų aidas* 4, 1939, p. 96.

¹⁹⁷ Narių apdovanojimo sąrašai, 1928–1940, *LCVA*, f. 576, ap. 3, b. 3.

brolija perėmė Lietuvos jūrų skautų ženklą ir pavadino jį Lelijos ordinu. Pirmą kartą Lelijos ordinas skautams skirtas 1928 m., o įteiktas 1931 m. Maltos kryžius, įsteigtas 1920 m., skirtas teikti 1923 m., bet niekada neįteiktas. Buvo dviejų laipsnių – sidabrinis ir bronzinis. Ordinas „Už nuopelnus“ buvo įsteigtas 1930 m., o įteiktas 1931 m.

2. Kas gamino pirmuosius skautų ordinus, nežinoma. Nuo 1931 iki 1935 m. visus ordinus, išskyrus Maltos kryžiaus, gamino Kauno graverė A. Gerštykienė. Vėliau Gedimino vilko ordinus 1935–1937 m. gamino reljefiško kalimo graverių auksakalių dirbtuvė „Ivaza“, 1935–1940 m. Svastikos, Lelijos ordinus ir ordinus „Už nuopelnus“ – firma „Gravelit / Graviūra“. Ordinų juostelių gamintojai buvo skirtingi: 1931 m. – firma „Joli“, 1935 m. – A. Varnienė, 1936–1937 m. – M. Jančienė, 1938 m. – bendrovė „Marginiai“, 1940 m. – A. Varnienė.

3. Graverė A. Gerštykienė 1932–1934 m. pagamino 11 Gedimino vilko ordinų, o reljefiško kalimo graverių auksakalių dirbtuvė „Ivaza“ 1935–1937 m. – 4. 1931–1935 m. A. Gerštykienė pagamino apie 80, „Gravelit / Graviūros“ firma 1935–1940 m. – apie 90 Svastikos ordinų. 1931–1935 m. A. Gerštykienė pagamino apie 72, o „Gravelit / Graviūros“ firma 1937–1940 m. – apie 43 Lelijos ordinus. 1931–1935 m. A. Gerštykienė pagamino iki 100, o „Gravelit / Graviūra“ 1935–1940 m. – apie 200 ordinų „Už nuopelnus“.

4. Pirmieji Svastikos ir Lelijos ordinų diplomai buvo įteikti 1931 m. Jų projektus parengė dailininkas Liudas Truikys. Nuo 1937 m. apdovanojamiems asmenims pradėti teikti naujo pavyzdžio spausdinti diplomai. Jų vinjetę parengė dailininkas Balys Macutkevičius.

5. Gedimino vilko ordinu 1924–1937 m. buvo apdovanota 17 asmenų, Svastikos ordinu 1925–1940 m. – daugiau kaip 171 asmuo. Lelijos ordinu 1928–1940 m. apdovanoti 115, Maltos kryžiumi 1923–1935 m. – 14 asmenų: I laipsnio – 3, II – 11. Ordinu „Už nuopelnus“ 1931–1940 m. buvo apdovanoti 294 asmenys ir 9 draugovės.

Įteikta 2017 m. rugsėjo 21 d.

HISTOIRE DES DÉCORATIONS DES SCOUTS DE LITUANIE 1920–1940

Eduardas REMECAS
Musée national de Lituanie

L'Organisation des scouts de Lituanie (fondée en 1918) avait jusqu'à l'occupation en 1940 cinq décorations – ordres : Loup de Gediminas, Swastika, Ordre du lys, Croix de Malte et Ordre du mérite. Presque tous ces ordres, appelés insignes avant 1930, ont été créés en 1920. Avant 1930, lorsque le statut de la Confrérie des scouts de Lituanie a été adopté, les décorations étaient décernées très rarement et la majeure partie d'entre elles ne l'étaient que par décrets. À partir de 1931, les ordres étaient remis chaque année. L'ordre du Loup de Gediminas était le niveau le plus élevé et seuls les chefs et les officiels supérieurs de l'organisation des scouts le recevaient. Le deuxième ordre selon l'importance était celui de la Swastika qui était surtout décerné aux mécènes des scouts, tandis que l'Ordre du lys et l'Ordre du mérite étaient destinés aux scouts.

Tous les ordres étaient fabriqués en Lituanie, à l'exception de la Croix de Malte qui n'a jamais été fabriquée. La graveuse A. Gerštykienė a fabriqué les ordres entre 1931 et 1935. Plus tard, entre 1935 et 1937, l'Ordre du Loup de Gediminas a été produit par l'atelier de frappe en relief des graveurs orfèvres « Ivaza », et l'Ordre de la Swastika, l'Ordre du Lys et l'Ordre du mérite ont été produits entre 1935 et 1940 par la société « Gravelit / Graviūra ». Les rubans des ordres étaient faits par différentes tisseuses de Kaunas. Plus de 600 Litoniens et étrangers ont reçu les ordres des scouts de Lituanie : 17 personnes ont reçu l'Ordre du Loup de Gediminas entre 1924 et 1937 ; plus de 171 personnes ont reçu l'Ordre de la Swastika entre 1925 et 1940 ; 115 personnes ont reçu l'Ordre du Lys entre 1928 et 1940 ; 14 personnes ont reçu la Croix de Malte entre 1923 et 1935 : trois du premier rang et 11 du deuxième rang ; 294 personnes et neuf unités ont reçu l'Ordre du mérite entre 1931 et 1940.

HISTORY OF THE AWARD OF THE LITHUANIAN SCOUTS FROM 1920 TO 1940

Eduardas REMECAS
Lithuanian National Museum

Until 1940, the Lithuanian Scouts Association (founded in 1918) had five orders of awards, namely the Order of Gediminas' Wolf, the Swastika, the Order of the Lily, the Cross of Malta and the Order for Merits. Almost all of the Orders, which until 1930 had been called badgers, were established in 1920. Until 1930, when the Statute of the Lithuanian Scout Brotherhood was enacted, awards were very rarely given and only resolutions were issued regarding the award. From 1931, orders were awarded every year. The Order of Gediminas' Wolf was of the highest rank and was awarded only to the top managers and officers of the Scout Association. The second most important order was the Swastika, and it was mostly awarded to scout supporters while the Order of the Lily and the Order for Merits were awarded to scouts.

All the orders except for the Cross of Malta, which was never produced, were made in Lithuania. Lithuanian master engraver A. Gerštykienė produced the orders during 1931–1935. Later, the Order of Gediminas' Wolf was produced by the Ivaza Workshop of engravers-goldsmiths using embossed forging techniques during 1935–1937; the Swastika, the Order of the Lily, and the Order for Merits were produced by the Gravelit & Graviūra Company during 1935–1940. Ribbons for the Swastika, the Order of the Lily, and the Order for Merits were manufactured by various women weavers. Orders of Lithuanian Scouts were awarded to more than 600 Lithuanians and foreigners: the Order of Gediminas' Wolf was awarded to 17 persons during 1924–1937; the Swastika was awarded to more than 171 persons during 1925–1940; the Order of the Lily was awarded to 115 persons during 1928–1940; the Cross of Malta was awarded to 14 persons, including 3 orders of the 1st degree, and 11 orders of the 2nd degree, during 1923–1935; the Order for Merits was awarded to 294 persons, and 9 units in 1931–1940.